

Den sidste sag på dagsordenen var:

Forespørgsel til undervisningsministeren af Ole Vig Jensen, Svend Haugaard, K. Helveg Petersen og Samuelsen.

„I anledning af undervisningsministerens udtalelser ved afslutningen af UNESCOs 3. internationale konference om voksenundervisning i Tokyo ønskes en redegørelse fra ministeren om dansk voksenundervisning på grundlag af de forberedelser, der er foregået i Danmark i forbindelse med konferencen, og om, hvorledes ministeren agter at følge resultaterne op“.

(Forespørgsel nr. II)

Ordføreren for forespørgerne (Ole Vig Jensen): Når jeg på forespørgernes vegne har ønsket at tage ordet her, forinden ministeren besvarer den rejste forespørgsel, så er det ud fra et ønske om at få lejlighed til over for en bredere kreds nærmere at begrundede forespørgslen. Der er i den officielle formulering af forespørgslen her i tinget ikke givet nogen motivering. Det er, så vidt jeg har forstået, ikke praksis, men jeg har til ministeren og partiernes ordførere i skriftlig form ganske kort givet en supplerende forklaring for at fremhæve nogle af de elementer i uddannelsesproblematikken, som det ville være rimeligt at drage med ind i debatten. Jeg skal ganske kort resumere og på enkelte områder uddybe begrundelsen for forespørgslen.

For det første oplever vi disse år, at uddannelsen indtager en stadig mere central plads i samfundsudviklingen, at uddannelsespolitik med øget styrke er med til at præge den almindelige samfundsdebat, og at dette område lægger beslag på en stadig større del af de økonomiske og personelle ressourcer, som det offentlige og dermed samfundet har til rådighed.

For det andet har bl. a. den rivende udvikling medført en betydelig skævhed i vort uddannelsessystem med hensyn til befolkningens muligheder for at udnytte uddannelsesstilbuddene, ligesom vort uddannelsessystem er kendetegnet ved mangelen på koordinering og sammenhæng. Man kan næppe bebrejde dette ting noget for denne tilstand. Det er problemer, der kendes langt ud over dette lands grænser og er typisk følgevirkninger af den hastige teknologiske

udvikling. Vi må til gengæld tage højde for denne udvikling, erkende problemerne — og måske ikke mindst deres omfang — og forsøge at formulere en ny målsætning for en samlet uddannelsespolitik. Vi kan ikke længere forsvare at gennemføre uddannelseslove isoleret på det enkelte lovgivningsområde. Vi må anskue uddannelserne i sammenhæng, og vi må indstille os på at udvide vort undervisningsbegreb. Det er en ikke ubetydelig opgave at stille os selv, men vi er hjulpet på vej, og jeg vil i den forbindelse gerne fremhæve to ting, som kan blive en løftestang måske både for denne debat og for det videre arbejde.

For det første resultaterne af det danske forberedelsesarbejde i forbindelse med verdenskonferencen i Tokyo om voksenundervisning. Der foreligger i dag et ikke ubetydeligt materiale, som ikke blot har kortlagt den aktuelle situation på voksenundervisningens område her i landet, men der er også i det tilvejebragte materiale peget på interessante og visionære udviklingslinjer i dansk uddannelsespolitik. Jeg finder anledning til at complimentere den arbejdsgruppe, som dygtigt og gennem en frivillig indsats, har jeg forstået, har trukket det store læs, og som gennem hæfterne „Nyt om livslang uddannelse (udvikling)“ har skabt debat ud i brede kredse blandt voksenundervisningens interesserede. Jeg finder det også interessant at kunne iagttage, at netop det danske bidrag til verdenskonferencen kom til at indtage en central plads i både debat og rekommandationer.

Det er derfor ikke mindre interessant, og det var den anden ting, jeg ville fremhæve som betydningsfuld for denne debat og i øvrigt for det videre arbejde, at den danske undervisningsminister på verdenskonferencen udfordrede de mange landes delegerede ved at udtale:

„Lad os her ved afslutningen af konferencen love hinanden at rejse hjem til vore respektive lande og arbejde for, at Tokyo-konferencens ideer og resultater bliver fulgt op gennem debat og lovgivning.“

Jeg ved ikke, om den danske undervisningsminister, da han talte på den anden side af jordkloden, lige netop tænkte på sit eget land, men jeg vil kunne forstå, hvis ministeren også har sendt en tanke

[Ole Vig Jensen.]

hjem til sit eget uddannelsesvæsen, og skulle det være tilfældet, er der formentlig overensstemmelse mellem ministeren og mig i ønsket om at få en drøftelse af dansk voksenundervisning, om dens målsætning og placering i det samlede uddannelsessystem.

Men ud over en sådan bred debat, hvor også begrebet livslang uddannelse og udvikling må indgå som et realistisk mål i vor uddannelsespolitik, vil det være ønskeligt at tage udgangspunkt i den uddannelseslovgivning, der skal gennemføres allerede i denne eller i næste folketingssamling. Jeg tænker på så betydelig love som folkeskoleloven, skolestyrelsesloven, lov om amtscentraler og landscentral for undervisningsmidler, lov om fritidsundervisning, lov om radiospredning, lov om universiteternes styrelse og folkebiblioteksloven. Når vi kender til problemerne med at få sådanne love gennemført blot enkeltvis og isoleret, så vil formentlig selv garvede politikere i denne sal blive forstemt ved tanken om at skulle koordinere og prioritere så megen betydende lovgivning på så kort tid. Ikke desto mindre vil det blive kravet, hvis vi ikke fortsat skal behandle voksenundervisningen isoleret, men betragte dette område i sammenhæng med andre dele af vort uddannelsessystem.

Alle de førnævnte love vil på forskellig vis have tilknytning til voksenundervisningen, eller sagt på en anden måde: voksenundervisningen har vitale interesser at varetage ved den fremtidige udformning af disse love, og det er min opfattelse, at der hos folkettinget og hos undervisningsministeren ligger en ganske særlig forpligtelse til at sikre voksenundervisningen en stærkere placering i det samlede uddannelsesbillede. Vi kan ikke længere forsvare, at omkring 70 pct. af den voksne danske befolkning kun har en 7-årig eller måske en endnu kortere skolegang bag sig.

Vort største uddannelsespolitiske problem i dag er måske i virkeligheden uddannelseskløften mellem dem, der fik en god og lang uddannelse, og de mange, som ikke fik chancen eller måske ikke udnyttede den. Det har været erfaringen også i andre lande, at nye uddannelses tilbud blot har betydet en endnu bedre uddannelse af de i forvejen veluddannede og derfor en uddybning af

den kløft, som samtidig afspejler en øget forskel i netop unges og voksnes uddannelsesmæssige forudsætninger. Med al respekt for ønsket om at gøre folkeskolen til en endnu bedre skole for vore børn og unge kan vi ikke længere afstå fra at tage stilling til tilsvarende forbedrede uddannelsesmuligheder for forældregenerationen.

Vi skal ikke blot fremover interessere os for, hvordan man sikrer den voksne generation en stadig aktuel folkeskolekompetence, så samværet i hjem og familie kan udvikle sig harmonisk og meningsfyldt, men vi må også gennem bredere uddannelses tilbud hjælpe mennesker til at mestre de stadige forandringer på arbejdspladsen og i samfundet i det hele taget. Det er udfordringen til os, at samfundets uddannelses tilbud skal være for de mange. Jeg er ganske klar over, at det ikke er en opgave, vi løser hverken i dag eller i morgen, men de første skridt skal tages nu. Jeg imødesker derfor ministerens besvarelse i dag med stor interesse.

Undervisningsministeren (Knud Heinesen): Jeg takker for forespørgslen og dermed for denne anledning til at få en debat af mere principiel karakter omkring voksenundervisningen.

Jeg vil gerne indledningsvis minde om, at voksenundervisningsspørgsmålet er meget omfattende og som bekendt har tilknytning til mange forskellige ministerier.

Det er rigtigt som påpeget af forespørgerne, at voksenundervisningen er inde i en stærk udvikling, og at denne udvikling efter al sandsynlighed vil fortsætte i de kommende årtier. Det er derfor ønskeligt, at der på alle niveauer og inden for alle former for voksenundervisning føres en formåls- og indholdsdebat, sådan at vi kan få præciseret, hvad der vil blive voksenundervisningens opgaver i de kommende år. Der er så meget mere grund til at opmuntre og inspirere til en sådan debat, som voksenundervisningen sammenlignet med andre dele af vort uddannelsessystem bl. a. på grund af dens mangeartede formål har vanskeligheder med at formulere sin placering i helheden. I en brydningstid som den, vi oplever i disse år med reformer og nyskabelser inden for bogstavelig talt alle dele af uddannelsessystemet, har samfundet en oplagt interesse

[Undervisningsministeren.]

i, at også voksenundervisningen tilpasses med henblik på en hensigtsmæssig placering i det livslange uddannelsesforløb.

Det danske forberedelsesarbejde til UNESCOs internationale konference om voksenundervisning må ses i lyset heraf, sådan som spørgerne også har antydnet det, og jeg vil gerne takke ordføreren for forespørgerne for de anerkendende bemærkninger om forberedelsesarbejdet, som han gjorde. Hermed er de første skridt taget, og de er blevet fulgt med interesse uden for voksenundervisningens rækker og uden for landets grænser. Den her påbegyndte udvikling — det er vi enige om — må fortsættes og forstærkes.

Det er naturligvis umuligt i nogle få ord at give et billede af Tokyo-konferencen, og det er næppe heller stedet her at gøre det. Der er blevet udarbejdet en fyldig dansk rapport, som er blevet publiceret for et par måneder siden, men hvis jeg med tanke på denne debat skal forsøge at trække nogle konklusioner frem som grundlag for den fremtidige planlægning her i landet, så må det bl. a. blive:

1) Ideen om den livslange, integrerede uddannelse er tilsyneladende universelt accepteret som grundlaget for hele uddannelsespolitikken i et dynamisk samfund, men der er stadig lang vej at gå, før den idé er omsat eller kan omsættes i praksis.

2) Voksenundervisningens selvstændige rolle som en ligeberettiget partner i et fremtidigt sammenhængende uddannelsessystem blev understreget på konferencen. Det blev sagt, at voksenundervisningen må også i fremtiden dække et bredt spekter af formål, og voksenundervisningen har vist sig at have særlige muligheder for at udgøre uddannelsessystemets dynamiske element. Voksenundervisningen skal ikke være en kopi af førstegangsuddannelserne, men må med hensyn til indhold og metoder leve op til de krav og problemer og opgaver, som voksne mennesker står over for.

3) Det blev påpeget, at udviklingen har gjort det nødvendigt med en udvidelse af undervisningsbegrebet, der også tager hensyn til menneskets kulturelle, økonomiske og sociale aktiviteter, sådan som hr. Ole Vig Jensen nævnte det. Sammenhængen mellem voksenundervisning og mere alment kultur-

arbejde og socialt forebyggingsarbejde blev fremhævet.

4) Det er en af 1970ernes store udfordringer at finde midler og metoder til gennem voksenundervisningen at nå de såkaldt glemte folk eller de tabte generationer, de folk, som ikke fik muligheden for tilstrækkelig undervisning og kulturel berigelse, eller som af den ene eller den anden grund ikke har benyttet muligheden. Jeg er helt enig i hr. Ole Vig Jensens betragtninger om den alvor, der ligger i uddannelseskløften.

5) Der blev lagt vægt på, at massemedierne, især radio og fjernsyn, mere systematisk og effektivt inddrages i voksenundervisningen, og i denne sammenhæng blev der også peget på nødvendigheden af at udvikle kombinerede undervisningsmidler og på at fremme samarbejdet mellem massemedierne og brugerne.

6) I det fremtidige uddannelses- og informationssamfund, hvor ingen del af uddannelsessystemet kan være et mål i sig selv, vil ikke mindst de videregående uddannelsesinstitutioner få nye opgaver og forpligtelser både med hensyn til voksenpædagogisk forskning, uddannelse af voksenundervisere og et aktivt engagement i voksenundervisningen selv.

7) Forudsætningen for, at voksenundervisningen skal kunne varetage sin uundværlige del af den livslange uddannelse, er, hævdede konferencen, at dens udøvere på alle niveauer får væsentligt bedre muligheder for at kvalificere sig, og at der udvikles en mere målbevidst og systematisk voksenpædagogisk forskning i nær tilknytning til det praktiske arbejde.

Begrebet livslang uddannelse er blevet nævnt nogle gange i det foregående, og det vil sikkert være på sin plads at prøve at præcisere, hvad det indeholder. Den rigtige UNESCO-betegnelse er jo „lifelong, integrated education“, men „integrated“ falder ofte væk, selv om det er et uhyre vigtigt ord i denne sammenhæng. Det angiver, at der må forekomme såvel en integration på langs, omfattende hele livsforløbet, som en integration på tværs, omfattende tilværelsens forskellige sider både set fra den enkelte borgers og set fra samfundets synsvinkel.

Hermed angives med andre ord, at det ikke blot er spørgsmålet om at skabe bedre sammenhæng inden for uddannelsessyste-

[Undervisningsministeren.]

met fra før-skolealderen og opad, men også at få skabt en nærmere sammenhæng imellem uddannelsessystemet og hele den sociale og kulturelle sektor. Dette skulle kort antyde perspektivet og vanskelighederne i begrebet, der altså bl. a. omfatter alle dele af uddannelsessystemet, som må opfattes som en helhed.

Integrationen, især den tværgående, fører også til den føromtalte udvidelse af vort traditionelle undervisningsbegreb; det må omfatte det enkelte individs hele personlighedsudvikling og trivsel, og det må inddrage individets omgivelser.

Også andre forhold indicerer en udvidelse af undervisningsbegrebet, men det hænger mere sammen med den tekniske udvikling, hvor vi kun står ved begyndelsen af store muligheder. Vi må uden tvivl for alvor tage hensyn til, at den enkelte gennem massemedierne og andre tekniske hjælpemidler har fået hidtil ukendte og endnu langt fra udforskede, endsige udnyttede muligheder for selv at skaffe sig nødvendige eller ønskede oplysninger, som medfører, at den enkelte bliver mindre afhængig af de traditionelle institutioner for formidling af kundskaber og færdigheder. Men konsekvenserne heraf kan vi ikke overskue på nuværende tidspunkt.

Ideen i den livslange uddannelse og udvikling er altså først og fremmest, at al uddannelse må ses i sammenhæng og følgelig også uddannelsernes planlægning, og det er da også helt i overensstemmelse med denne tankegang, når regeringen i den nærmeste fremtid vil nedsætte et uddannelsesråd for alle uddannelser med hertil hørende sektorråd. Det overordnede uddannelsesråd og sektorrådene skal være forbindelsesleddet mellem administrationen og de besluttende myndigheder på den ene side og samfundets forskellige dele og funktioner på den anden. Uddannelsesrådet skal beskæftige sig med planlægning og ressourcefordeling, og det skal medvirke til en bedre sammenhæng mellem de forskellige uddannelser og der-

ved prøve at få uddannelsessystemet til at fungere som en helhed, hvis enkelte dele skal supplere og komplettere hinanden.

Sektorrådene vil på tilsvarende måde få til opgave at styrke planlægningen inden for de enkelte dele af uddannelsessystemet, og det indgår i mine planer at etablere et særligt sektorråd for den frivillige ungdoms- og voksenundervisning med tilknytning til direktoratet for ungdomsundervisningen. Gennem disse foranstaltninger vil det forhåbentlig på lidt længere sigt lykkes at få det store og komplicerede og stærkt ekspanderende uddannelsessystem til at fremtræde som en helhed. Sektorrådet for den frivillige ungdoms- og voksenundervisning må bl. a. føre den debat, som vi starter her i dag, videre med henblik på de fremtidige udviklingslinjer på voksenundervisningens område.

Det er klart, at denne opfattelse, at enhver uddannelse skal være en del af en helhed, der er så differentieret og smidig, at den kan imødekomme såvel det enkelte menneskes som samfundets skiftende behov, må få konsekvenser for alle dele af systemet. Grunduddannelsen, folkeskolen, må ud fra denne opfattelse forberede den enkelte elev til en livslang lære- og udviklingsproces ved — gennem såvel indhold som metoder — at indrette sig på, at den er det første led i en livslang kæde af undervisningserfaringer. Denne tankegang finder naturligvis udtryk i det forslag til en ny folkeskolelov, der vil blive fremsat i folketinget om kort tid. I lovudkastets formålsformulering hedder det således, at det er folkeskolens opgave i samarbejde med forældrene at give eleverne mulighed for at tilegne sig viden, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, som medvirker til den enkelte elevs alsidige udvikling. Folkeskolen skal endvidere skabe sådanne muligheder for oplevelser og selvvirksomhed, at eleven kan øge sin lyst til at lære, udfolde sin fantasi og opøve sin evne til selvstændig vurdering og stillingtagen og udvikle sig i tillid til sig selv og til fællesskabets muligheder. Skolen skal forberede ele-

[Undervisningsministeren.]

verne til medlemven og medbestemmelse i et demokratisk samfund. Jeg vil i denne sammenhæng især pege på de dele af formålsbestemmelsen, der taler om elevernes muligheder for at øge deres lyst til at lære, som noget centralt, der naturligvis rækker langt ud over folkeskolens rammer.

Det er i øvrigt lovudkastets grundtanke, at elevernes videre uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder ikke må begrænses af de valg, som de træffer i folkeskolen, og det må indebære, at efterfølgende uddannelser kan supplere den enkelte elevs forudsætninger i nødvendigt omfang. Det skal dog tilføjes, at den obligatoriske fagrække, sådan som den er opstillet i lovudkastet, dækker de allerfleste af de forudsætninger, der vil være nødvendige for videregående uddannelser i fortsættelse af grundskolen.

Men folkeskolen er jo ikke den eneste kommunale skoleform, der henvender sig til de unge. Med udvidelsen af undervisningspligten bliver overlappinger mellem folkeskolen og ungdomsskolen endnu større, end tilfældet har været i de sidste år. I løbet af 1960'erne har ungdomsskolen helt sprængt de oprindelige intentioner med denne skoleform, og med skolestyrelsesloven af 1970 blev dens karakter af en offentlig skoleform understreget. Der må derfor ske en arbejdsdeling og en koordinering de to skoleformer imellem. Folkeskolen vil også i fremtiden have behov for at blive suppleret og kompletteret af ungdomsskolen, men ungdomsskolen vil få varierede opgaver for henholdsvis de 14-16-årige, der omfattes af den udvidede undervisningspligt, og de 16-18-årige. Dette forhold samt hensynet til bedst mulig udnyttelse af de til rådighed værende ressourcer må ud over forslaget til en ny folkeskolelov præge revisionen også af skolestyrelsesloven, således at der skabes fælles organer i kommunerne til at styre folkeskolen og ungdomsskolen.

Uddannelsessystemet må opbygges sådan, at det har realistiske tilbud til alle, der har forladt grundskolen, og der må derfor åbnes for et fortsat valg af uddannelse, sådan at den enkelte ikke er fastlåst af det valg, der finder sted, når han forlader folkeskolen i 16-17 års alderen.

Den nye lov om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser, der blev vedtaget tidligere i

år, har lagt grundstenen til en tiltrængt fornyelse og forstærkning af de 16-19-åriges uddannelsesmuligheder. På det erhvervsfaglige område er der herigennem sket en væsentlig forbedring af mulighederne for den unge; ikke alene kan han fortsat vælge den form for uddannelse, der passer vedkommende bedst, men der er også skabt reelle muligheder for omvalg. Ved at lægge større vægt på de almene fag end hidtil er det intentionen at opnå en ligestilling imellem den faglige og den almene gymnasiale uddannelse med hensyn til videreuddannelsesmuligheder og at give de unge, der går ud i virksomhederne som medarbejdere, et godt grundlag for fortsat udvikling og for at kunne deltage i demokratiseringsprocessen i de enkelte virksomheder og i samfundet i det hele taget. Ved hjælp af valgfrie fag skal eleven kunne vælge kompetencegivende uddannelseselementer inden for andre uddannelser, herunder anden gymnasial uddannelse, samt efter- og videreuddannelse.

Et sådant uddannelsessystem for unge, der forlader folkeskolen, vil fuldt udbygget give praktiske muligheder for, at alle unge kan fortsætte uddannelsen, og målsætningen må være, at alle unge gennemgår en eller anden uddannelse på gymnasialt niveau, inden de går ud i erhvervslivet, og at systemet giver mulighed for enten straks at fortsætte uddannelsen eller senere at vende tilbage og supplere den tidligere erhvervede uddannelse.

En af uddannelsesrådets første og mest påtrængende opgaver bliver at stille supplerende forslag til reformer, der kan smidiggøre uddannelsessystemet for de 16-19-årige. Der skulle således på dette område blive skabt et grundlag for differentierede og fleksible uddannelser, der imødekommer såvel individets som samfundets skiftende behov.

Tilsvarende bygger tanken om universitetscentre på et ønske om at skabe den snævrere mulige sammenhæng imellem beslægtede uddannelser uanset deres nuværende institutionsmæssige placering, og uanset om det drejer sig om akademiske eller videregående uddannelser. Det skal således inden for et center være muligt at skifte imellem beslægtede uddannelser med anerkendelse af pensum fra den ene uddannelse, som også indgår i den anden. Forudsætningen for sådanne overførelsesmuligheder er,

[Undervisningsministeren.]

at de enkelte uddannelsesenheder er vel definerede såvel indholds- som niveaumæssigt.

Man når herved til en fremtidig modulopbygget, generel studiestruktur svarende til principperne for den nye studieordning ved Danmarks tekniske højskole. Herefter forudsættes en student ved normal arbejdsindsats at gennemføre et bestemt antal moduler hvert semester afsluttet med eksamen eller prøve. Ønsker en student at opnå en bestemt kompetence gennem sin uddannelse, må han gennemgå et nærmere beskrevet antal obligatoriske moduler, eventuelt i en bestemt rækkefølge, hvor et modul forudsætter, at et andet er gennemgået forinden, samt et antal valgfrie moduler. Alt efter antallet af gennemgaaede moduler, deres indhold og niveau vil en studerende kunne ophøre med sin uddannelse og forlade institutionen med større eller mindre kvalifikationer. Ønsker han senere at supplere sine kvalifikationer, kan han genoptage sine studier og gennemgå det fornødne antal moduler.

Dette system skulle også muliggøre, at personer, som ikke tidligere har gennemgået en bestemt uddannelse helt eller delvis, kan gennemgå et antal af denne uddannelsesmoduler, forudsat at de har de fornødne forkundskaber, og på den måde få dækket et uddannelsesmæssigt behov. På samme måde vil modulopbygningen gøre det muligt for personer med behov for efteruddannelse at vende tilbage og gennemgå ajourførte moduler.

For at samordne og prioritere og udnytte de mange uddannelses- og udviklingsmål, der ligger inden for voksenundervisningens rammer, vil det være en forudsætning, at det samlede uddannelsessystems forskellige arbejdsområder indbyrdes koordineres, således at erhvervet kompetence i ét delsystem kan overføres til et andet, at især uddannelser, der har et erhvervmæssigt eller videnskabeligt sigte, modulbygges, indhold- og niveaubeskrives, og at overgangs- og tilbagevendingsmulighederne konkretiseres, samt endelig at de mange forskellige hindringer af økonomisk, social og administrativ karakter fjernes. Disse forhold må selvfølgelig tages i betragtning ved det kommende lovgivningsarbejde, som har relation til begrebet livslang, integreret uddannelse og udvikling.

Forespørgerne har i deres motivering peget på en række lovkomplekser, som på en eller anden måde kan siges at falde ind under dette overordnede begreb. Jeg har tidligere været inde på nogle af dem, og jeg skal her blot knytte nogle bemærkninger til de øvrige.

Med hensyn til det forslag om amtscentraler og en landscentral for undervisningsmidler, som jeg agter at fremsætte i denne samling, vil jeg pege på, at disse servicecentre ifølge forslaget skal være åbne for alle dele af uddannelsessystemet, altså også for voksenundervisningen. Der er jo her ifølge sagens natur tale om en typisk tværgående institution, der har muligheden i sig, også på amtsplan, for at blive et pædagogisk kraftcenter til gavn for alle uddannelsesmæssige aktiviteter.

Når det gælder folkebiblioteksloven, hører den jo hjemme under et andet ministerium, men jeg vil gerne understrege, at jeg anser det for meget værdifuldt, om den udvikling, som er i gang med at drage folkebibliotekerne stærkere ind i det lokale undervisningsarbejde, fortsætter.

Det er ved flere lejligheder i de senere år, bl. a. på UNESCOs Tokyo-konference, blevet understreget, at de videregående uddannelser f. eks. på universiteterne i vor tid har fået nye forpligtelser og opgaver på voksenundervisningens område. Ved behandlingen af universitetsstyrelsesloven af 1970 blev disse opgaver nævnt, og der er i de senere år sket en glædelig tilnærmelse såvel mellem folkeuniversitetet og universitetet som mellem folkeuniversitetet og det øvrige folkeoplysningsarbejde, og denne udvikling må styrkes.

For den del af Danmarks radios virksomhed, der har karakter af undervisningsprogrammer, er det hensigten i forbindelse med fremsættesle af forslag om revision af radiospredningsloven og lov om amtscentraler og landscentral for undervisningsmidler at virkeliggøre tankerne i radiokommissionens enstemmige betænkning, således at finansieringen af denne del af virksomheden kommer til at ske over undervisningsministeriets budget, og sådan at der under undervisningsministeriet etableres et organ med den opgave at kortlægge, prioritere og afgive bestilling på de opgaver, som ønskes bragt til udførelse af Danmarks radio.

[Undervisningsministeren.]

Så vidt jeg er orienteret, hviler arbejdet med revisionen af radioloven i kulturministeriet på samme forudsætninger, ligesom det er en forudsætning, at der i denne forbindelse bør skabes mulighed for, at forbrugerne får uhindret adgang til efteranvendelse af undervisningsudsendelser i form af bånd, film eller andre distributionsmedier, og der bliver mulighed for også at producere undervisningsprogrammer og supplerende undervisningsmateriale, som ikke udsendes over sendernet.

Herved søges der skabt forudsætninger for, at Danmarks radios undervisningsvirksomhed integreres med den øvrige undervisning og uddannelse både rent praktisk og med hensyn til planlægning og koordination. I forbindelse med det sidste er der særlig grund til at nævne udviklingen af kombinerede undervisningssystemer til gavn for bl. a. voksenundervisningen. Her kan forsøg gjort herhjemme og i Sverige og vel i særlig grad erfaringerne fra det åbne universitet i England give inspiration til løsninger, som ikke på forhånd bør begrænses til universitetsniveauet.

For så vidt angår uddannelsen af voksenundervisere samt voksenpædagogisk forsknings- og udviklingsarbejde, er alle enige om, at det er et væsentligt område, som må fremmes. For et års tid siden spurgte hr. Ole Vig Jensen her i salen om, hvad mine planer med hensyn til et påtænkt voksenpædagogisk center ved Odense universitetscenter var, og jeg gav dengang udtryk for min positive interesse for projektet og for, at forslaget var vel gennemarbejdet i forhold til voksenundervisningssektoren. Men jeg pegede dengang på en række forhold, der måtte afklares, bl. a. måtte centerrådet ved Odense universitet høres. Dette centerråd har i forgårs afgivet en indgående redegørelse, en stor betænkning om eventuel indpasning af et voksenpædagogisk center i Odense universitetscenters organisation, og denne redegørelse vil nu indgå i ministeriets videre overvejelser om centrets geografiske placering, idet der i forbindelse med placeringen af Ålborg universitetscenter søges bevilling til oprettelse af et pædagogisk servicecenter. Dette servicecenters opgave vil primært være at bistå Ålborg universitetscenters lærere med opbygning af kurser, tilrettelæg-

gelse af undervisning samt formulering og løsning af pædagogiske problemer. Det må nu snarest overvejes, om dette pædagogiske servicecenter kan udbygges til også at beskæftige sig med voksenpædagogik i en større sammenhæng, og det betyder, at spørgsmålet om den geografiske placering af et sådant voksenpædagogisk institut endnu ikke er afklaret.

Forholdet er imidlertid det, at de skarpt adskilte lærerkategorier, som vi hidtil har kendt, passer dårligt ind i det fleksible og sammenhængende uddannelsessystem, som vi ønsker os i fremtiden, og som jeg i denne redegørelse har antydnet nogle aspekter af. En større sammenhæng i uddannelsessystemet må modsvares af en større sammenhæng i vore læreruddannelser, sådan at fremtidens lærere ikke bliver bundet af en ganske bestemt og snævert afgrænset del af uddannelserne. Undervisningsministeriet kortlægger derfor i øjeblikket også de problemer, som er forbundet med etableringen af en smidigere og helt eller delvis integreret læreruddannelse. Hermed har undervisningsministeriet i øvrigt imødekommet et ønske, som kom til udtryk i betænkningen fra det folketingsudvalg, som behandlede loven om Københavns universitets placering og universitetscentre.

I denne redegørelse vil jeg også gerne nævne folkehøjskolen. På grund af den udvidede undervisningspligt, og fordi stadig færre går ud i erhvervslivet direkte fra folkeskolen — det synes jeg vi skal glæde os over — og på grund af de gymnasiale uddannelsers betydelige almene indhold, det gælder også de erhvervsgymnasiale uddannelser, vil folkehøjskolen i fremtiden i stigende omfang få til opgave at samle elever i de lidt modnere aldersklasser til en almen undervisning. Behovet for flere korte kurser på højskolerne vil utvivlsomt vokse og må også imødekommes. Jeg anser det for givet, at højskolen fortsat vil kunne medvirke til at skabe øget viden om og forståelse for samfunds- og livsanskuelsesproblemer, ligesom højskolen vil kunne yde et væsentligt bidrag i det nødvendige oplysningsarbejde i tilknytning til arbejdslivets demokratisering — jeg tænker naturligvis i denne forbindelse ikke mindst på tillidsmandsuddannelsen.

Lov om fritidsundervisning m. v. er den lov i undervisningsministeriets regie, der

[Undervisningsministeren.]

beskæftiger sig med voksenundervisning, og den står snart foran revision. Det er den, der beskæftiger sig mest med voksenundervisning, skal jeg sige. Denne revision må naturligvis ske i overensstemmelse med de principper, som jeg her har antydnet, og med skyldig hensyntagen til den tradition, vi har her i landet for privat initiativ på folkeoplysningens område. Men sigtet må være at skabe koordinerede, tilstrækkelige og alsidige tilbud til befolkningen, og der må ske en vurdering af det offentlige indsats, når det gælder egentlige uddannelser.

Jeg håber hermed at have besvaret den stillede forespørgsel fyldestgørende inden for rimelig tid. Jeg har villet tilkendegive, at vi i lovgivningen må sikre, at vi får indrettet uddannelsesystemet således, at alle voksne får mulighed for og bliver opmuntret til at tage del i de mange varierede undervisnings- og uddannelsesstilbud, som gives, og jeg kan give regeringens fulde tilslutning til, at løsningen af disse opgaver prioriteres højt i de kommende år.

Ordføreren for forespørgerne (Ole Vig Jensen): Jeg vil gerne takke ministeren for en meget omfattende og ganske interessant redegørelse. Jeg er meget tilfreds med, at ministeren har fundet det relevant i sin besvarelse at følge det oplæg, som vi nærmere har angivet i vores motivering. Jeg finder det også af betydning, at ministeren finder det ønskeligt og nødvendigt med en bred debat om voksenundervisningens opgaver og om dens placering i det livslange uddannelsesforløb. Endelig finder jeg det meget vigtigt at fremhæve ministerens erkendelse af, at netop voksenundervisningen har vanskeligt ved at formulere sin placering i helheden på grund af dens mangeartede formål — og vi kunne føje til: også på grund af de forskelligartede forudsætninger, som findes hos voksenundervisningen, fordi der er så mange forskellige initiativtagere. Men netop hvis man erkender denne forskellighed, tror jeg, det er værdifuldt fortsat at tage det alvorligt med de mange initiativtagere. Jeg tror, det er et værdifuldt indslag i vort folkeoplysende arbejde.

Ministeren har i sin redegørelse gjort meget ud af at få placeret de mange uddannelsesretninger i forhold til begrebet den livs-

lange uddannelse, og der blev gjort en del ud af at præcisere, hvad begrebet indeholder. Det tror jeg også er vigtigt for den videre uddannelsesdebat, og jeg har med glæde konstateret, at man tilsyneladende inden for alle uddannelsesområder accepterer at være et led i denne helhed. Det er en vigtig forudsætning for at gå i gang med mere omfattende reformer.

Ministeren har taget en lang række enkeltområder op og lægger meget naturligt for med folkeskolen. Det er naturligvis fristende at indlede en debat om folkeskolen her, men det må vi nok hellere undlade. Det var også mere generelle bemærkninger, ministeren fremsatte. Jeg er i hvert fald enig i, at folkeskolen er det første led i en kæde af undervisningserfaringer, som bliver af betydning netop i det videre uddannelsesforløb. Folkeskolen får derfor en meget væsentlig opgave at løse med hensyn til at forberede eleverne til at kunne indgå i et videre uddannelsessystem.

Men når det er sagt, vil jeg godt nævne i hvert fald to ting, som jeg tror vil få betydning for den lov, vi skal i gang med, og som har relation til voksenundervisningen. Det har mest noget med rammerne at gøre. Jeg tror, vi bliver nødt til at slutte med at bygge børneskoler. Vi må, hvor vi endelig får råd til at bygge disse skoler, satse på, at det bliver undervisningscentre ude omkring i kommunerne, sådan at de virkelig kan varetage de opgaver, som fremover vil komme til at ligge på dette sted. Hvis vi ser bare nogle få år frem, så vil det være sådan, at folkeskolens undervisning vil optage den mindste del af tiden i disse uddannelsescentre, mens voksenundervisningen i alle dens aspekter vil fylde skolerne i den øvrige del af tiden.

En enkelt ting mere ville jeg godt nævne i forbindelse med folkeskolen, nemlig den bestemmelse, som vi også ser i ministerens lovudkast, der vedrører folkeskolebiblioteket. Her tror jeg det er meget væsentligt, at vi, allerede når vi skal formulere det, tager hensyn til, at på det sted, hvor folkeskolebiblioteket placeres, skal der være mulighed for, at det også kan betjene voksenundervisningen.

I samme åndedrag kommer vi til også at tale om skolestyrelsesloven, for det vil jo have noget at gøre med, hvem der skal

[Ole Vig Jensen.]

kunne indstille og være med til at beslutte på skolebibliotekets område. Vi bliver nødt til at udvide kredsen, hvis det skal fungere, sådan at vi fremover altså ikke bare har skolenævnene, forældrekredsen og lærerne, men også hele voksenundervisningssektoren med til at beslutte og have indstillingsmulighed på dette område. Det gælder de skolebiblioteker, der også fremover vil komme til at beskæftige sig med de pædagogiske værksteder.

Ministerens har også omtalt ungdomsskolen og har nævnt, at den har haft en meget positiv og næsten eksplosiv udvikling igennem 1960'erne. Det er jeg enig i. Ministeren siger vel mere klart, end han på noget tidligere tidspunkt har sagt, at ungdomsskolen skal være en selvstændig skoleform, som skal supplere folkeskolen, komplettere folkeskolen. Det sigte tror jeg i og for sig er meget væsentligt at fastholde, og jeg tror også, det er rigtigt, at vi har fået det klargjort her, netop før vi går ind i den store debat på dette område.

Men skal vi få folkeskolen og ungdomsskolen til at fungere — og navnlig som en enhed — så må vi sikre os, at den lov, der også er bebudet fremsat i denne samling, nemlig skolestyrelsesloven, bliver, som ministeren siger, et fællesorgan for disse to undervisningsretninger. Det er jeg enig i, men jeg vil føje til, at skolestyrelsesloven i dag jo også rummer hele fritidssektoren og altså hele voksenundervisningen. Når vi skal formulere os på ny i denne skolestyrelseslov, så må vi sikre, at også voksenundervisningen kommer med i billedet og får en tilpas central placering, sådan at den ligestilling, som nok findes efter loven i dag, men blot ikke praktiseres, bliver en realitet i forbindelse med den nye skolestyrelseslov.

Om den gældende lov er der meget positivt at sige. Det er virkelig det første forsøg på i dansk lovgivning at sikre nærdemokratiet, og som sådan har lovens intentioner været rigtige. Jeg kan føje til, at dér, hvor bestemmelserne praktiseres sådan, der lykkes tingene. Men det er nok også rigtigt, at i den revision, vi skal i gang med, må vi sikre en forenkling. Det skal jeg undlade at komme nærmere ind på, men blot sige, at når vi sikrer denne forenkling, må vi også sikre ligestilling mellem alle dem, som skal

benytte undervisningsstederne ude i kommunerne.

Jeg skal ganske kort notere mig, at ministeren også omtaler de 16-19-årige — det er altså de erhvervsfaglige gymnasiale uddannelser — og siger, at det bliver et af de områder, som det nye uddannelsesråd som første opgave kommer til at interessere sig for. Det er formentlig rigtigt, at det er nødvendigt. Men jeg tror, det er lige så nødvendigt, at vi gør op nu og får placeret voksenundervisningen, fordi den trænger sig på med en lang række problemer.

Om de 16-19-årige vil jeg sige, at vi er jo da i hvert fald godt i gang også med de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser og det arbejde, der er lavet i forbindelse med dem, sådan at interessen måske nærmere må samle sig om det næste led, nemlig voksenundervisningen.

Ministerens gør sig nogle tanker også om universitetscentrene, og jeg skal omtale dem meget kort. Her siger ministeren, at vi skal opbygge disse centre efter en modulopbygget studiestruktur, og det tror jeg er meget rigtigt. Derved har vi vel mulighed for at korte af på de meget langvarige og ofte kostbare uddannelser, og det vil være helt i overensstemmelse med principperne i den livslange uddannelse, at grunduddannelserne gennemgående bliver kortere, og at de mennesker, der har brug for en videre uddannelse, videre dygtiggørelse og ny informering, kan gå ind i uddannelsessystemet igen på et senere tidspunkt. Derved ser jeg altså en mulighed for at frigøre nogle ressourcer, som netop kan sikre, at vi tidligere kommer i sving med det livslange uddannelsessystem.

I sin omtale af den lov, der skal komme i år om amtscentraler og en landscentral, kommer ministeren med en nyhed. I alt det materiale, jeg har set i hvert fald indtil i går, har man forventet, at det lovforslag ville komme til at omhandle folkeskolen, ville være en service over for folkeskolen. Jeg finder det meget væsentligt, at ministeren her har sagt, at netop denne lov skal sikre, at disse amtscentraler og landscentralen bliver pædagogiske kraftcentre, og at de skal stå åbne for alle uddannelser ude i de områder, hvor de befinder sig. Jeg tror, det vil blive hilst med glæde af mange af brugerne ude omkring, og jeg tror også, at det

[Ole Vig Jensen.]

vil være den første prøvesten ude, hvor arbejdet foregår, på, om det vil være muligt at koordinere og skabe sammenhæng i uddannelserne.

Ministeren omtaler ganske kort folkebiblioteksloven og henviser til, at den ikke hører hjemme under hans ministerium, men siger, at den må stærkere med ind i det lokale undervisningsarbejde. Det er rigtigt; det, vi her står over for at skulle have afklaret — og det bliver altså en afklaring mellem to ministerier — er: hvem skal folkebibliotekerne betjene, og hvem skal skolebibliotekerne betjene? Jeg ville umiddelbart tro, at skolebibliotekerne må betjene den institutionerede undervisningsvirksomhed, der foregår på de steder og i de bygninger, hvor de findes, og at folkebibliotekerne i første omgang må komme til at betjene de mennesker, som på egen hånd studerer og læser, og på længere sigt netop skal betjene det, vi kalder det autonome menneske.

Ministeren omtaler universitetsstyrelsesloven, som også skal til revision. Og ser vi bort fra alle de problemer, der i øvrigt kan knytte sig til dette område, ville jeg godt fremhæve det, som ministeren også siger, at der er sket en glædelig tilnærmelse imellem folkeuniversitetet på den ene side og universiteterne på den anden og endelig mellem folkeuniversitetet og det øvrige folkeoplysningsarbejde. Jeg tror, det er rigtigt, at der er sket en tilnærmelse, men jeg tror nok, at ministeren glæder sig mere, end der egentlig er grund til, hvis man ser på, hvordan det fungerer ude omkring. Men hensigten er god nok, og jeg tror, vi skal gøre en indsats for at få åbnet vore universiteter, sådan at de mennesker, der har deres dagligdag dér som undervisere, har mulighed for at komme ud blandt andre mennesker end dem, der netop har søgt det pågældende studium. Jeg tror, det er vigtigt, at vi også åbner vore universiteter for andre end dem, der har indskrevet sig til en eller anden uddannelse. Jeg tror, vi kan bruge universiteterne i højere grad, end tilfældet er i dag, og dermed i højere grad integrere dem i det almindelige samfund.

Vedrørende Danmarks radios virksomhed vil jeg nævne to ting. Ministeren er enig — og jeg forstår også med kulturministeren — i, at undervisningsafdelingen skal flyttes

over til undervisningsministeriet og som sådan finansieres dér og formentlig styres af et fælles organ for al undervisning. Det var den ene ting.

Ministeren omtaler også et meget vigtigt område, nemlig spørgsmålet om at kunne bruge udsendelserne i Danmarks radio og i tv. Ministeren siger, at vi skal kunne bruge og tappe undervisningsudsendelserne; jeg tror, at hvis vi skal leve op til det, som også blev sagt i redegørelsen, at den livslange uddannelse omfatter mere end uddannelse, også omfatter menneskets personlige udvikling, vil det være et værdifuldt indslag i megen almen orientering i al undervisning, at man kan tappe alle udsendelser fra Danmarks radio og fra tv, idet vi derved har mulighed for at leve op til det, vi kalder den livslange udvikling.

Et andet område, som ministeren nævner, er spørgsmålet om at etablere et åbent universitet. Jeg tror, det er en tanke, vi for alvor skal arbejde videre med. Ministeren nævnte et eksempel fra England, og med de tal, jeg har — og de må tages med et vist forbehold — synes jeg nok, det er interessant at vide, at derovre har man etableret et åbent universitet for ca. 120 mill. kr. over en 5 års periode, regner man med i investering; det skulle kunne betjene op imod 100.000 studerende, hvor vi herhjemme regner med, at udgifterne til etablering af et universitet ligger på et sted mellem 200 mill. og 300 mill. kr., og at vi kun dér kan betjene omkring 5.000 studerende. Når vi ved, hvilke problemer vi i de kommende år vil komme til at stå over for både med henblik på at kunne fremskaffe det nødvendige læremateriale og de nødvendige rammer i det hele taget, så tror jeg, der ligger en idé i det åbne universitet, som vi må tage fat på og arbejde med i den kommende tid.

Ministeren var selv inde på spørgsmålet om læreruddannelserne; det er meget vigtigt, at der også her kan ske en integrering. Jeg skal ikke føje andet til end selv at nævne en ting, som jeg tror er værdifuld, nemlig at i mange af de uddannelser, som foregår, og hvor mennesker altså henter sig en viden af betydning, som de godt kunne videregive til andre, vil det være vigtigt at vi dér indlægger en pædagogisk uddannelseskomponent, sådan at alle, der tager en videregående uddannelse, gennem deres

[Ole Vig Jensen.]

uddannelse samtidig får mulighed for at viderebringe den til andre mennesker; det kunne endvidere være en af vejene til at skaffe de flere lærere, som i fremtidens samfund vil blive nødvendige.

Ministeren omtaler også folkehøjskolen og gør op ved at sige, at folkehøjskolen i fremtidens samfund vil blive for de mere modne aldersklasser, altså en anden gruppe end den, vi kender i øjeblikket, og ministeren forestiller sig, at det bliver kortere varende kurser. Det er formentlig nok rigtigt, at udviklingen vil gå derhenimod, men så vil jeg spørge ministeren: hvis folkehøjskolen ikke bliver andet end det, der finder sted så mange andre steder i form af kortere varende kurser, hvordan bibeholder man så det, som netop er folkehøjskolens karakteristiske præg, og som har været et værdifuldt indslag i vort folkeoplysende arbejde? Jeg synes, det ville være interessant at få en kommentar fra ministeren på dette område.

Endelig når ministeren til en omtale af fritidsundervisningen og dermed voksenundervisningen, og jeg kunne vel nok have mine betænkeligheder ved, at dette har en så tilbagetrukket plads i denne beretning, som særlig beskæftiger sig med voksenundervisning. Det er rigtigt, som man siger, og som ministeren siger, at ideen om livslang uddannelse og udvikling er blevet udformet og fremført af voksenundervisningens folk gennem de sidste 10-15 år, og det er rigtigt, at denne idé omfatter alle dele af uddannelsessystemet. Endelig er det glædeligt — og her er jeg enig med ministeren — at denne idé nu også er ved at være universelt accepteret.

Men i ministerens i øvrigt udmærkede udlægning af det livslange uddannelsesforløb får man fornemmelsen af, at netop accepten af integrationstanken kunne se ud til at føre til voksenundervisningens forsvinden i stedet for til dens stærkere placering i uddannelsesbilledet. Der er altså en fare for, at voksenundervisningen fra at være et udenforstående element — som i øjeblikket svæver for meget, det er indrømmet — er ved at blive et vedhæng til alle de øvrige dele af uddannelsessystemet. Jeg tænker på den stærke fremhævelse i redegørelsen af folkeskolen, af de 16-19-årige og af universitetscentrene. Jeg går ud fra, at det ikke er

meningen, for både Tokyo-konferencen og jeg mener også ministeren har peget på flere grunde til, at voksenundervisningen bør have en stærkere placering, og at den har en selvstændig rolle at spille.

Jeg kunne fremføre flere argumenter til fordel for voksenundervisningen, men skal nøjes med at nævne to. Det er for det første kravet om lighed. Med den stærke vægt, som ministeren har lagt på børns og unges muligheder, skabes der en ulighed over for den voksne del af befolkningen, den, vi kalder forældregenerationen. Ministeren omtalte selv i sit indlæg, at man kunne være bekymret over den uddannelseskluft, forståelseskluft, som i dag findes mellem unge og ældre.

Jeg mener ikke, at dette bliver mindre problematisk af, at vi for nogle få dage siden blev gjort bekendt med regeringens finanslovsforslag, hvoraf det fremgår, at alt, hvad der bliver tilovers hos de erhvervsaktive for den indsats, de øver i samfundet, vil komme til at gå til de unge og de ældre. Det er formentlig nok rigtigt, som det er skrevet i denne lov, men det er i det hele taget en betænkelig udvikling, og det, som jeg synes vi også, når vi taler om voksenundervisning, må prøve at gøre op med os selv, er: kan vi forsvare det over for den voksne generation? Jeg tror, at et af de første skridt, vi kunne tage på vejen til at give dem en hjælp til at klare det samfund, de er i, til at klare de mange nye krav, der stilles til dem, ville være at udvide undervisningstilbuddene til disse mennesker, sådan at de netop havde mulighed for at leve med de forandringer, som er karakteristiske for det sig hastigt udviklende samfund.

Den anden ting, jeg ville nævne, er kravet om medindflydelse. Jeg tror, at man gennem voksenundervisningen kan give folk mulighed for at lære at forstå og beherske og måske styre udviklingen. Det gælder for folk på arbejdspladsen, i hjemmet, i foreninger og i organisationer, det gælder i afgrænsede miljøer, og det gælder i mange mindre bysamfund. Her er en chance for gennem voksenundervisningen at give befolkningen mulighed for en integrering i det øvrige samfunds funktioner.

Endelig har ministeren i sin sammenfatning fra Tokyo-konferencen peget på det ønskelige i at få afklaret voksenundervisnin-

[Ole Vig Jensen.]

gens opgaver, at få afklaret voksenundervisningens indhold, dens metoder og midler, og det er naturligvis med tanke på at få placeret voksenundervisningen i helheden og for på dette grundlag — og det er jeg glad for at ministeren siger — at få udformet et handlings- eller udviklingsprogram. Der er antydning af nødvendigheden af en udvidelse af undervisningsbegrebet; det er jeg enig i, og jeg har omtalt det som noget værdifuldt. Men jeg tror, at skal det lykkes, bliver undervisningsministeriet nødt til at gå ind i et nærmere samarbejde med både socialministeriet og kulturministeriet, sådan at det lykkes os at hjælpe de mennesker, som almindeligvis kaldes for de tabte i samfundet.

Men alle disse ting er ikke nærmere konkretiseret. Imidlertid synes jeg, der er gjort en begyndelse, og ministeren har nævnt det ønskelige i, at det påbegyndte arbejde fortsættes. Den arbejdsgruppe, som også er omtalt her af ministeren — jeg har også gjort det — og som har stået for forberedelserne, kunne man forestille sig at vi gav den opgave at konkretisere alle disse tanker, som her er fremført. Men jeg vil nok mene, at gruppen bør udvides, og jeg vil gerne sige, at fra Dansk Folkeoplysnings Samråds side tror jeg man vil være interesseret i at være med. Men jeg mener også, at arbejdsmarkedets parter burde være med, og at det netop her også var nødvendigt, at vi tog hensyn til arbejdsministeriets, socialministeriets og kulturministeriets interesser i denne sag. Det skulle altså være en virkelig tværgående arbejdsgruppe med den opgave at omforme ideerne fra Tokyo til et princip- eller handlingsprogram, som ministeren siger, som så kunne forelægges først ministeren og vel siden sektorrådet og uddannelsesrådet.

I den forbindelse var det værdifuldt også at nævne, at de strømninger og ideer, som vi får udefra, skal vi have nogen til at følge, og dem skal vi have nogen til at omsætte til danske forhold. Det er en afgjort mangel i dag. I de konferencer, som jeg har haft lej-

lighed til at deltage i i den sidste tid om dette emne, er det sagt klart af alle voksenundervisningens folk, at de har svært ved at få det materiale, som på andre sprog udformes og sendes til de respektive lande. Jeg tror for øvrigt, det er et problem, der ikke bare knytter sig til undervisningsministeriet, men i det hele taget er til stede, men de strømninger og ideer, der kommer udefra, har vi godt af at drage med ind i vort arbejde.

Så er der ét område, hvor jeg må sige at ministeren vel direkte har skuffet mig; det er med hensyn til uddannelsen af voksenundervisere og voksenpædagogisk forskning. Her blev der ikke afklaret meget, måske snarere tværtimod. Det er efter min opfattelse et meget påtrængende problem, og vi må finde en snarlig løsning på det. Så længe vi her i landet kun har en brugbar praksis, der ikke er underbygget af hverken teori, forskningsresultater eller forsøgsvirksomhed, tror jeg ikke, der kan ske nogen virkelig fornyelse af voksenundervisningen. Det vil være vanskeligt at udnytte de muligheder, der er i denne undervisningsform, som ministeren ellers karakteriserede så udmærket ved at sige, at voksenundervisningen har særlige muligheder for at udgøre det dynamiske element i uddannelsessystemet — jeg hæftede mig navnlig ved denne stærke fremhævelse. Derfor tror jeg, det ville være lykkeligt, om vi kunne komme i gang med at få etableret dette center.

Ministeren og jeg har ved en anden lejlighed diskuteret den sag og var ikke særlig uenige. Ministeren fremhævede, at navnlig for voksenundervisningens vedkommende var der et godt grundlag, i og for sig et færdigudarbejdet forslag til etablering, og den tidligere minister, så vidt jeg husker, havde for øvrigt givet grønt lys for, at det skulle sættes i gang. Men så siger den nuværende minister, at der er nogle løse ender, og det vil jeg medgive ministeren: de løse ender var dem, der skulle knyttes ud til andre uddannelsesretninger på det pågældende universitet. Men nu fik jeg sendende fra

[Ole Vig Jensen.]

Odense universitet så sent som i går en rapport og en betænkning og en lille venlig hilsen, hvor der stod, at ministeren også havde fået den, og det synes jeg var væsentligt. Jeg har haft lejlighed til at kigge lidt i den, og jeg vil bede om ministerens vurdering af, at i den rapport, der foreligger dér, er de ender knyttet sammen, som for et år siden ikke var det.

Derfor synes jeg i og for sig, at det grundlag, ministeren savnede for at kunne gå i gang med etableringen, er til stede i dag, og derfor er jeg som sagt skuffet over, at ministeren vil skyde det ud, forhale situationen ved på ny at overveje den geografiske placering. Jeg forstår meget vel, at der er muligheder for at placere centret andre steder, jeg forstår endnu mere, hvis et helt nyt universitet under opbygning har interesse i at få det. Men jeg vil gerne sige til ministeren, at når vi har det færdigudarbejdede oplæg, som det stort set er — det kan i hvert fald danne grundlaget — og ministeren kun har ventet på det og man i Odense har arbejdet med tanken, synes jeg, det ville være værdifuldt, at vi kom i gang, og jeg vil gøre mig store forhåbninger om, at ministeren vil overveje dette.

Afsluttende vil jeg sige, at i ministerens tale var der en lang række enkeltheder, som er til at trække ud og bruge til det, vi kalder et handlingsprogram for voksenundervisningen, og jeg vil gerne fremhæve nogle ting, som jeg tror vil være af betydning. Jeg vil bede ministeren overveje, om ikke den idé, som nu er praktiseret stort set for folkeskolens vedkommende med et 9 punkts program, og som ministeren jo nu er i gang med de sidste forberedelser til, kunne finde anvendelse også for voksenundervisningen, om ikke vi kunne udforme et sådant program — om det skal være et 9 punkts program, er ikke til at sige, det kommer an på, hvor mange punkter vi skal have med i det — men den idé var god, efter hvilket vi kan prøve at udbygge voksenundervisningens muligheder, og her vil jeg nævne meget kort et par enkelte ting.

Det må gælde om, at vi får integreret voksenundervisningen i al uddannelsesplanlægning, og det har ministeren i og for sig erklæret sig enig i. Først tages der et rimeligt hensyn til voksenundervisningen; og så

er den placeret det rigtige sted. I de videregående uddannelsesinstitutioner må man forpligte sig til at optage elever uden formelle kvalifikationer, men lade de reelle være afgørende for optagelse, idet vi jo så er på vej ind i at praktisere det livslange uddannelsesforløb.

Jeg har nævnt iværksættelsen af det voksenpædagogiske center som en tredje ting, og jeg vil nævne skolestyrelsesloven som en fjerde ting, hvor man kunne sikre den ligestilling mellem voksenundervisning og anden undervisning, som foregår ude omkring i kommunerne. Det skulle være et par brudstykker — jeg kunne nævne flere — som kunne indgå i ministerens overvejelser, hvis det er en idé at prøve at udforme et sådant program.

Men med de sidste lidt mere kritiske bemærkninger skal jeg ikke udviske min opfattelse af ministerens hele indlæg, hvor han også slutter af med at sige — og det vil jeg gerne fremhæve — at ministeren har regeringens fulde tilslutning til, at løsningen af disse opgaver inden for voksenundervisningens område prioriteres højt i de kommende år. Det synes jeg er værdifuldt.

Søgaard: I den politiske udvikling af samfundet, som de seneste generationer har oplevet, har det først og fremmest været et forsøg på at ændre indkomst- og formuedannelsen i samfundet, som har haft interesse for en del af disse samfundsgrupper. Derigennem skabte man ændrede betingelser for det enkelte menneskes eksistens på det økonomiske område, og det skabte endvidere det, vi i dag kender som velfærdssamfundet med de mange goder, det har bragt os på både sociale, økonomiske og kulturelle områder, men jo også, om jeg så må sige, et samfund, som ikke er færdig med disse ting, et samfund, som fortsat mangler en færdigudvikling af både de økonomiske og de demokratiske strukturer i forhold til det enkelte menneske.

Vi er altså nået et stykke vej i arbejdet med nedbrydningen af de økonomiske skranker, men tilbage står, at vi nok her må overveje, om ikke disse skranker på anden vis måske kan dukke op, hvis vi ikke er på vagt. Jeg vil her nævne uligheden i uddannelsessystemet; det gælder om, at det ikke kommer til at fortsætte tidligere tiders

[Søgaard.]

stærke økonomiske ulighed og dermed skabe det, som er nævnt nogle gange: en uddannelseskluft mellem generationerne med den deraf følgende skæve udvikling.

Det er derfor af afgørende betydning, at vi stadig fremmer lighedsbetingelserne for det enkelte menneske over for uddannelses-systemet og ofte måske for at opnå dette formål må fremme dem ved at bruge ulige metoder, i hvert fald så længe de økonomiske og jo også her de miljømæssige og i nogen grad de geografiske forhold ikke er i bedre harmoni med denne lighedsindstilling.

Nu er det jo Tokyo-konferencen i sommer, som har givet anledning til denne debat, og jeg forstår, at formålet måske bl. a. har været, at man fra forespørgernes side ligesom har villet gøre status over, hvor langt vi egentlig er kommet med hensyn til voksenuddannelsen, og hvilke planer ministeren har for dens videre fremtid. Jeg er enig i, at voksenuddannelsen ikke kan behandles isoleret, men at vi i vort lovgivningsarbejde på alle de tilgrænsende, også alle de overlappende, områder må søge at samarbejde dem med denne uddannelse som et normalt led i det, man kalder det integrerede livslange uddannelsesforløb.

Den del af uddannelsesområdet, ministeren her har redegjort for, er som nævnt et led i det, man efterhånden kalder den livslange uddannelse; ingen er sikkert i tvivl om, at voksenuddannelsen i de kommende år vil komme i skred i vort samfund, således at den kommer til at spille den helt dominerende rolle i forhold til øvrige former for uddannelse. Den vil i hvert fald, således som den jo har gjort i nogle år, ekspandere meget hurtigt. Den hastige teknologiske og økonomiske udvikling, som omformer samfundet og influerer stærkt på det enkelte menneskes daglige tilværelse, vil jo simpelt hen kræve, at vi også uddannelsesmæssigt og socialt prøver at leve op til disse krav, og ikke mindst det, som er nævnt her, at 70 pct. af befolkningen i dag kun har gennemgået op til 7 års skoleuddannelse, spiller simpelt hen en afgørende rolle i denne situation.

Jeg er derfor enig med ministeren i, at voksenuddannelserne økonomisk og i planlægningen må have en meget høj prioritet, men det kræver også, som det er nævnt, at man allerede i grunduddannelserne tilrette-

lægger det livslange forløb, og at vi i vor lovgivning må tage hensyn hertil. Ikke mindst i denne forbindelse må vi være opmærksom på dette, således at der ikke bliver nogen løse ender, som der ikke vil være mulighed for hen ad vejen at knytte sammen i et udviklingsløb af uddannelsen.

I disse år, hvor folkeskolereformerne jo ændrer grundlaget meget hurtigt, samtidig med at den faglige uddannelse i de nærmeste år totalt omlægges, vil der kunne opstå skel mellem de unge og de voksne på grund af deres uddannelsesmæssige forudsætninger, hvis vi ikke giver de voksne muligheder for at udjævne disse skel. Viden og kunnen spiller en afgørende rolle i relationerne mellem unge og ældre, selv om de sociale og menneskelige faktorer naturligvis også har deres store betydning. Derfor vil det også af hensyn til generationskluften være af overordentlig stor menneskelig betydning, at voksenundervisningen nyder fremme.

Ved udviklingen af voksenundervisningen vil det være helt i tråd med tendenserne i det øvrige samfund, at man sikrer de implicerede uddannelsessøgende en medindflydelse på selve indholdet af uddannelsen, men også en indflydelse på den måde, hele uddannelsen bygges op på. Det vil givet fremme uddannelsesbevidstheden hos den enkelte, at i samme udstrækning, man har indflydelse på tilrettelægningsindhold osv., i samme takt stiger interessen for det, man skal arbejde med.

Samtidig vil alle de nuancer, der jo ofte vil forekomme inden for et så vidt forgrenet område som voksenuddannelserne, bedre komme til deres ret. Op gennem årene har vi ofte i denne sal drøftet demokratiseringsprocessen omkring de unges uddannelser. Den økonomiske og sociale ulighed, som var og jo fortsat er en del af baggrunden for skævheden i rekrutteringen til de videregående uddannelser, har stadig inspireret os til støtteforanstaltninger på den ene eller den anden måde.

Men det har ikke alene været de nævnte grunde, der har spillet en rolle i demokratiseringsudviklingen for disse uddannelser, også miljø, geografiske afstande og naturlige forudsætninger for videreuddannelse spiller ind i denne situation. Vi vil sikkert for voksenuddannelsernes vedkommende møde en

[Sagaard.]

række situationer af om ikke helt lignende, så omtrent samme karakter, som vi fremover kommer til at beskæftige os med, selv om vi jo allerede for en række voksenuddannelsers vedkommende har en god økonomisk baggrund for løsningen af selve uddannelsesproblematikken.

Men udviklingen kommer jo til at foregå kontinuerligt, og det vil nok være sådan, at motivationen til f. eks. at indgå i en ajourførende uddannelse meget nøje vil hænge sammen med de øjeblikkelige forhold i vedkommendes familie og på arbejdspladsen samt de økonomiske og beskæftigelsesmæssige muligheder, som denne uddannelse i praksis vil give senere på arbejdspladsen. Der vil altså her blive en lang række faktorer, der kommer til at præge denne livslange uddannelse, som både lovgivere, organisationer og arbejdsgivere må tage hensyn til, hvis den udvikling, vi forestiller os, skal blive en succes. Her må en analysering af områderne — jeg tænker her på de geografiske områder — sammen med forsøgsmuligheder for den stærkest mulige motivation prøves, så vi får et godt grundlag for en opslutning omkring uddannelserne alle steder i landet.

Nu er voksenundervisning jo ikke bare en ajourføring af en tidligere uddannelse. Der må efterhånden i denne form gives tilbud på alle undervisnings- og uddannelsesmæssige områder, som tilsigter at give mennesket udviklingsmuligheder på et hvilket som helst tidspunkt i dets tilværelse. Derfor må der opbygges en integreret og fleksibel uddannelsesstruktur, der tilstræber denne mulighed i takt med det, det enkelte menneske måtte have behov for, og hvor det, man kender som blok- eller sammenstykningsprincippet, giver mulighed for også at klare de længere varende uddannelser, ind imellem at man eksempelvis passer sin daglige beskæftigelse.

Vi er vel efterhånden på vej til, at der et stykke ad vejen i uddannelsesforløbet kan ses bort fra eksaminer o. lign., selv om vi i denne vinter måske får en hård nød at knække på dette område — jeg tænker her på folkeskoleloven. Men jeg mener også, at det klientel, voksenuddannelserne omfatter, som jo er et anderledes livserfarent elevmateriale i kraft af dets virke på arbejdspladser og

i samfundslivet i øvrigt, må kunne indvirke på det adgangskriterium, som skal til f. eks. til de videregående uddannelser, og at det, som det er nævnt tidligere af ordføreren for forespørgerne, må have en mere reel indflydelse end de almindeligt kendte formelle kvalifikationer.

Også hele problemstillingen om rabatordningerne med hensyn til den teoretiske viden i forhold til samfunds- og erhvervs erfaringer må naturligvis indgå i vurderingen af uddannelsesforløbet. Selv om vi er en forholdsvis homogen befolkning og ikke har de store geografiske afstande i landet, har vi jo stadig problemer omkring ungdomsuddannelserne. Jo længere væk fra de store byområder man bor, og jo længere nede i en af de fem socialgrupper man rangerer, jo mere mindskes chancen for at deltage i de videregående uddannelser. Selv om vi måske kan klare de økonomiske problemer omkring voksenuddannelserne, også ved en meget stærk stigning, står tilbage, at tilbuddene skal ud til alle egne af landet. Selv om måske ikke alle helt små lokale områder kan gennemføre samtlige former for uddannelse, er det meget vigtigt, at rådgivnings- og vejledningsvirksomhed bygges op både lokalt og på landsplan, således at alle områder bliver informeret om disse ting. Det kommende uddannelsesråd må efter min opfattelse bl. a. i sin informative virksomhed bruge alle de lokale organisationer og institutioner, der er, om jeg så må sige, minded for dette arbejde, således at intet område i landet forsømmes.

Videre bør en fortsat analysering af uddannelsesbevidstheden finde sted, for at man kan konstatere, om der findes det, man kan kalde svage lokale områder, som eventuelt ved brug af andre former end de gængse kan motiveres til at indgå på normal vis i hele livsuddannelsesforløbet.

Et bredt anlagt system af voksenundervisningen skal jo både ajourføres i indhold og samtidig være meget fleksibelt over for brugerne. Det vil samtidig stille store krav til de metoder, teknik og andre faciliteter, der findes i den øvrige del af uddannelsessystemet: en række institutioner, der i forbindelse med teknikken såsom radio, tv, film, bånd osv. kan og har muligheder for at befordre en højt kvalificeret undervisning, som samtidig kan følges op af servicefunktio-

[Søgaard.]

oner på centralt og lokalt hold, således at det individuelle præg kan imødekommes.

Et væsentligt moment i sagen med voksenundervisningen er jo også behovet for lærerkræfter; vejledere og undervisere på forskellige niveauer, men med særkende som voksenpædagoger, vil være helt afgørende i denne sag.

Det er derfor glædeligt, at en sådan uddannelse kan sættes i gang inden længe, og jeg vil da også gerne nævne her over for ministeren, at det naturligvis ville glæde mig, om det blev Odense, der fik denne opgave, som de jo altså allerede har løst så fortræffeligt i det materiale, der er tilgået ministeren.

Allerede nu mangler vi jo i meget høj grad muligheder for at lære voksenpædagogik; en række erhvervsskoler lærerkræfter vil kunne få megen støtte af et sådant uddannelsescenter, og fremtidens stigende antal undervisere vil simpelt hen have behov herfor.

Den kommende tids voksenuddannelse, undervisning eller udvikling, om man vil det, bliver et system med mange formål og derfor ikke så overskueligt som de mere regelrette uddannelser. Vi vil sikkert komme til at opleve en udvikling, hvor den livslange uddannelse, undervisning eller udvikling vil sammensmeltes mere og mere, og hvor mange andre faktorer, som vi i dag kender som kulturelle og sociale elementer, vil indgå som helt naturlige led i denne proces. Vi vil ikke fremover kunne skille disse ting ad, hvis man samtidig med at skulle sørge for en dygtiggørelse af befolkningen også ønsker, at de skal lære at leve som mennesker, med alt hvad dette indebærer.

Gerda Møller: Uddannelse og undervisning er altid til debat. Hvor mange gange har vi ikke, når f. eks. en folkeskole- eller anden lov er blevet vedtaget her i tinget, troet, at nu ville der blive arbejdsro på det pågældende felt? Men sådan gik det bare ikke. Det ved vi alt om, og sådan bliver det formentlig ved med at være, for samfundsudviklingen kræver, at skole- og uddannelsessystemet til stadighed skal være i stand til at forny sig og påtage sig nye opgaver og forpligtelser. Det er de mange reformer inden for uddannelsesområdet et tydeligt be-

vis på, selv om man nok kunne have ønsket, at drøftelserne og planlægningen af de enkelte dele af uddannelsessystemet var sket samlet i stedet for hver for sig, så man kunne have fået et koordineret system helt uden flaskehalse og med et bestemt fremtidsmål såvel for hele uddannelsen som for delsystemerne.

På den baggrund er det glædeligt, at man i den meget livlige debat, der for tiden foregår omkring voksenundervisningens mål, dens omfang, dens form og placering i hele uddannelsessystemet, betoner vigtigheden af ikke at isolere den, men tværtimod betragte den som et led i den livslange uddannelse og, forstår jeg på undervisningsministeren, også som et selvstændigt og ligeberettiget led med et bredt spektrum af formål, selv om det sidste dog skal på lidt længere sigt.

Hele den formulering stemmer ganske nøje med de synspunkter, som det konservative folkeparti har på dette område. Hvis man tager vores program, „70ernes Folkeparti“, som blev vedtaget i november måned 1970, og kigger uddannelsesafsnittet igennem, vil man dér kunne se, at vi bl. a. siger, at uddannelsen ikke bør begrænses til børne- og ungdomsårene, men at det skal være muligt for den enkelte livet igennem efter behov at få en uddannelse. Blindgyder må undgås, der må på alle trin være omstignings- og opstigningsmuligheder, så den enkelte kan finde den plads, der svarer til hans evner og færdigheder. Vi siger videre, at der må være adgang til efteruddannelse, videreuddannelse og omskoling for alle; der må være sammenhæng mellem folkeskolen og al videre uddannelse, skrankeerne imellem de forskellige uddannelser må nedbrydes og den erhvervsmæssige specialisering indtræde så sent som muligt. Tidligere gennemført undervisning i andre uddannelser skal kunne godskrives, ligesom man må kunne kvalificere sig på et højere niveau gennem enkelte suppleringsfag eller fagkombinationer. Det er jo næsten alt det, dette indeholder.

Der er for mig heller ikke nogen tvivl om, at voksenundervisningen er en af de vigtigste opgaver i fremtidens uddannelsessystem. Vi lever jo i et samfund, der forandrer sig i et meget hastigt tempo på grund af den teknologiske viden og på grund af de frem-

[Gerda Møller.]

skridt, der deraf følger, et samfund, hvor også erhvervsstrukturen er under stadig forandring, og derfor kan dette samfund simpelt hen ikke udvikle sig hverken økonomisk, socialt eller kulturelt, hvis det ikke samtidig er i stand til at give de flest mulige uddannelses tilbud først og fremmest til den erhvervsaktive del af befolkningen, og det gælder altså på punkterne omskoling, videreuddannelse og efteruddannelse.

Jeg kunne også som de foregående talere pege på de 70 pct., som perspektivplanredegørelsen understreger kun har fået en 7 års almen uddannelse. Den siger videre, at for halvdelens vedkommende er denne uddannelse mere end 25 år gammel. Endvidere siges det, at en betydelig del af denne danske arbejdsstyrke er uddannet inden for fag, som ikke længere eksisterer, og at kun få har gennemgået en systematisk ajourføring af deres faglige viden. Hvis man ikke giver disse mennesker en yderligere uddannelse, forhindrer man dem jo simpelt hen i at få bedre livsbetingelser. De vil have vanskeligt ved at bevare eller skaffe sig et arbejde, de vil have vanskeligt ved at avancere, skifte stilling eller erhverv, og de vil også have vanskeligt ved at følge med i dagens debat og følge med i de forhold, de kommer ud for i deres arbejdssituation. Jeg mener således, at det er et stort ansvar, der lægges på voksenundervisningen, som får både en social, en kulturel og en uddannelsesopgave at løse.

Der har været talt af de foregående talere om, at det koster penge. Ja, det gør det; som bekendt er uddannelsessektoren næst efter den sociale sektor den største forbruger af de offentlige ressourcer, og hvis man stadig væk bruger perspektivplanredegørelsens beregninger frem til 1985 som grundlag, vil det helt overskyggende problem blive, hvordan vi skaffer pengene til denne nødvendige udbygning af uddannelsessystemet; derfor må det gælde om at undgå al unødigt spild af penge og arbejdskraft ved at planlægge med omhu. Her mener jeg virkelig, der er et område, hvor man med fordel kan planlægge. Blindgyder og usmidige eksamensbestemmelser kan ikke alene være bekostelige for den enkelte både med hensyn til tid og penge, men også for samfundet er det meget bekosteligt, hvis folk ikke kan bruge deres uddannelse til noget fornuftigt.

Derfor kan vi i den konservative folketingsgruppe stærkt understrege betydningen af den snævrere mulige sammenhæng mellem beslægtede uddannelser, som vi gerne ser bygget oven på en fælles basisuddannelse, og også vi understreger nødvendigheden af at opbygge de videregående uddannelser i forholdsvis korte, afsluttede enheder, moduler, således at man hurtigt kan dække behovet for nye uddannelser, og således at man samtidig vil kunne skifte fra én uddannelse til en anden uden at miste for meget i tid.

Men hvis man virkelig skal nå frem til en fremtidig modulopbygget, generel uddannelsesstruktur, hvor også erhvervet kompetence i ét delsystem kan overføres til et andet, bliver det nok nødvendigt med en gennemanalysering af en række uddannelser med dette formål for øje, og det gælder især de uddannelser, der har erhvervsmæssigt eller videnskabeligt sigte. Men det vil til gengæld også kunne bringe store fordele med sig både for den enkelte og for samfundet.

En af vanskelighederne ved omskoling og videreuddannelse af voksne er, at den i de fleste tilfælde vanskeligt lader sig forene med deres arbejde, og skal de tages ud af produktionen og samtidig eventuelt have erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, drejer det sig i mange tilfælde om en dobbelt udgift for samfundet.

Også dette problem har vi i det konservative folkeparti så sent som i november måned sidste år behandlet, og dér har vort landsråd henstillet til folketingsgruppen at få realiseret det synspunkt, at når man er inde i en længere arbejdsløshedsperiode eller man er uddannet i et fag, hvor mulighederne for beskæftigelse er i tilbagegang, skal man kunne få omskoling eller efteruddannelse, noget, der også skulle gælde for erhvervsdrivende, som rammes af strukturudviklingen.

Henstillingen omfatter 4 punkter, som jeg meget kort skal skitsere. Det første går ud på, at der skal opbygges et voksenuddannelsessystem, som kan imødekomme det opståede behov, det andet en høj prioritering af de økonomiske midler til finansiering af disse uddannelser, det tredje en effektivisering af arbejdsformidlingssystemet, så såvel uddannelses tilbud som de økonomiske midler kan anvendes på en hensigtsmæssig

[Gerda Møller.]

måde, og det fjerde gennem oplysningsvirksomhed at stimulere den enkelte til løbende at gennemgå efteruddannelseskurser, så stillingskift bliver lettere.

Nu er penge jo ikke noget, man har alt for mange af, og det har det offentlige heller ikke; kunne man derfor virkelig lægge videreuddannelsen til rette i mindre enheder eller moduler, således at man kunne klare den hele eller en større eller en mindre del af den i etaper og ude omkring i samfundet, i byerne og på landet, ville det være meget lettere at klare det for den enkelte, og her tænker jeg også på de rent menneskelige, sociale og psykiske problemer, som måtte opstå. Det kan jo godt være svært at finde sig til rette igen i en undervisningssituation efter færre eller flere års forløb. På den måde ville de personlige afsavn også blive mindre. Det samme ville være tilfældet ved samfundsinvesteringerne, for jeg går da ud fra som helt givet — og jeg var glad for, at hr. Ole Vig Jensen dog til sidst også kom ind på det, ligesom jeg går ud fra det trods den tilbagetrukne plads, som voksenundervisningen har i ministerens udlægning — at initiativtagerne til fritidsundervisningen — og her tænker jeg først og fremmest på oplysningsforbundene — fortsat skal være grundstammen i voksenundervisningen og fortsat varetage de opgaver, der skal løses, og dermed have væsentlige funktioner både med hensyn til den målrettede undervisning og som initiativtager til den almene voksenundervisning.

Jeg mener samtidig, at man, hvis man bliver ved med at gøre brug af de initiativtagere — altså fortrinsvis oplysningsforbundene — som vi har, ude omkring i landet også kunne gøre brug af de mange faciliteter, som de har, de bygninger, de bruger — mange af dem er i de bestående skoler — men også navnlig gøre brug af voksenundervisningens administration og deres erfarne lærerkræfter og derved undgå en alt for stor offentlig administration. Men i øvrigt tror jeg slet ikke, at det vil være muligt at gennemføre en livslang uddannelse, uden at man gør det i samarbejde med det brede folkelige grundlag, som oplysningsforbundene repræsenterer. Til gengæld må oplysningsforbundene så acceptere, at de går ind i et samarbejde med andre uddannelsesinsti-

tutioner om en fornuftig planlægning af hele dette uddannelsesområde.

Hr. Søgaard havde ikke meget tilovers for, at der, når det var voksne, det drejede sig om, skulle være noget, der hed prøver eller eksamen. Det er jeg nu ikke helt enig med hr. Søgaard i, og jeg vil i hvert fald gerne gå ind for, og det vil vi i den konservative folketingsgruppe, at man i forbindelse med den målrettede undervisning får en eller anden form for et bevis for elevens kunnen med hensyn til det eller de fag, han har deltaget i, med hensyn til fagets niveau og indhold.

Det er ikke, fordi vi finder, at en prøve eller en eksamen tegner det fuldkomne billede af en elevs kunnen, men den er dog et udtryk for, hvorledes en elev magter en situation eller endnu bedre flere situationer, og endelig mener vi også, den kan være en ganske god rettesnor både for videreuddannelse og indtræden i erhvervslivet.

Vi ved jo også noget om, selv om det måske ligger lidt langt ude i fremtiden, at målet skal være det, at enhver voksen eller ung må blive i stand til at fortsætte eller genoptage sin uddannelse på et hvilket som helst sted uafhængig af niveau, fødeland eller opholdssted. Skal vi nå det mål, må det vel også være gavnligt med en vurdering, især da man i andre lande med stærke skridt arbejder hen imod anerkendelse af hinandens eksaminer, diplomer o. lign.

Ministeren foreslår nedsættelse af et uddannelsesråd med dertil hørende sektorråd som forbindelse imellem administrationen og de besluttende myndigheder på den ene side og samfundets forskellige dele og funktioner på den anden side. Vi i min gruppe finder det af afgørende betydning, at vi får en koordinering mellem de forskellige uddannelser under undervisningsministeriet og også en koordinering mellem uddannelserne under de forskellige ministerier, hvad enten det nu er arbejdsministeriet, forsvarsministeriet, socialministeriet eller andre ministerier, hvorunder der hører en uddannelse. Da uddannelsesrådet jo skal — nu citerer jeg — beskæftige sig med planlægning og ressourcefordeling samt medvirke til en bedre sammenhæng imellem de forskellige uddannelser og dermed prøve at få uddannelsessystemet til at fungere som en helhed, hvis enkelte dele skal supplere og komplettere

[Gerda Møller.]

hinanden, kan vi ikke have noget at indvende imod dette uddannelsesråd, selv om vi gerne, før vi tager endelig stilling til det, kunne ønske oplyst noget mere om den sammensætning, man påtænker det skal have, og den kompetence, man mener det skal kunne udøve.

Det er da klart, som vi også har hørt først og fremmest fra ordføreren for forespørgerne, at der er mange andre forudsætninger, der må opfyldes, hvis man skal nå frem til begrebet: en livslang integreret uddannelse og undervisning. Alle disse områder har hr. Ole Vig Jensen jo peget på, og derfor skal jeg ikke gennemgå dem, så meget mere som jo undervisningsministeren også har kommenteret alle disse enkelte områder.

Men at der bl.a. må en ændring af læreruddannelsen til, må være helt indlysende. De forskellige lærergrupper må have langt bedre indblik i hinandens undervisningsmetoder og -vilkår, og uddannelsen må gøres mere smidig, hvis de skal kunne undervise på en tilfredsstillende måde i et samlet uddannelsesforløb.

Jeg kunne godt forestille mig, at alle undervisere startede med en fælles grunduddannelse med praktik og pædagogik som et vigtigt led. Derved ville man få større forståelse for hinandens situation og „sprog“. I den forbindelse glæder jeg mig meget til, når vi nu har samråd med undervisningsministeren i undervisningsudvalget på onsdag, at vi så dér på ét felt skal diskutere — jeg tør ikke bruge ordet en samkøring, for det bliver der nok ikke tale om foreløbig — men hvorledes én bestemt uddannelsesgren måske kan koordineres med basisuddannelsen for folkeskolelærere. Hvis vi kan få slået hul på den byld, tror jeg, vi vil nå langt med hensyn til en læreruddannelse — men så hurtigt går det nok ikke.

Endvidere mener jeg også, det er nødvendigt at få sat en voksenpædagogisk forskning i gang. Det er der også andre der er gået ind for. Uddannelsen af voksenundervisere er i gang, men det er jo på så forskelligt initiativ, at det nok kunne være nødvendigt med en speciel voksenpædagogisk uddannelse ud over de talrige kurser i mange forskellige variationer, der i dag finder sted.

I princippet går vi i den konservative folketingsgruppe ind for den integrerede livs-

lange uddannelse, men da den, som jeg før har nævnt, ikke er billig at etablere og vi jo lever under en stram økonomi, hvad vi såmænd nok bliver ved med at gøre i mange år endnu, kan vi selvsagt ikke se bort fra, at de økonomiske overvejelser må komme stærkt ind i billedet, og at realiseringen af den livslange uddannelse må ske i takt med, hvad der til enhver tid er råd til. Desværre er det sådan, hvis man vil føre en ansvarsbevidst økonomisk politik, og det skulle vi jo gerne gøre.

Robert Christensen: Der var jo engang, da vi levede i et såkaldt statisk samfund, og det var sådan, at det, man én gang havde lært, stort set kunne række et liv igennem. Det kan godt være, menneskene var mere lykkelige dengang, det ved jeg ikke noget om, men sådan var det. Nu lever vi jo i en tid med en voldsom teknisk udvikling, som især satte ind ved slutningen af den anden verdenskrig, og som der vel ikke er noget der tyder på at vi endnu er færdige med.

Denne tekniske udvikling løber så hurtigt, at der vel i dag ikke er nogen mennesker, der kan leve et helt liv igennem på det, de engang har lært. Det vil blive nødvendigt med hyppig adgang til videreuddannelse og hyppig adgang til omskoling. Jeg har læst engang — jeg ved ikke, om det er rigtigt, for jeg kan ikke selv kontrollere det — at de unge mennesker, der i dag er færdige med en uddannelse og går ind til et stykke arbejde, kan regne med i gennemsnit at skulle omskoles to gange, inden de når folkepensionsalderen. Det vil sige, at det er noget, vi skal indstille os på i fremtiden vil blive noget meget almindeligt. Det vil også blive almindeligt med opskolinger; fag dør, nye fag opstår, og derfor finder jeg for så vidt, at det er godt, vi får en lejlighed til her at drøfte principperne i vores uddannelsespolitik.

Jeg indledte med at sige noget, som hører hen til menneskenes arbejdstid. Men det vil nok også være rigtigt i starten at sige, at vi i al uddannelse fra folkeskolen og op også skal tænke på menneskenes fritid, for vi får jo, affødt af den samme tekniske udvikling, længere og længere fritid, og for mig er det noget væsentligt, at vi lærer folk, lærer fremtidens mennesker, at bruge deres fritid — for ikke at trække det i langdrag her i

[Robert Christensen.]

debatten vil jeg kort sige: lærer dem at være kreative.

Når vi skal tale om livslang uddannelse — og det skal vi, det fremgår jo af mine indledningsbemærkninger — er det også klart, at det er nødvendigt med en koordinering, et samarbejde imellem de forskellige former for uddannelse. Derfor er vi i venstre glade for, at ministeren nu bebuder, at der snart kommer et uddannelsesråd, som får hele uddannelsesforløbet. Vi har et par gange efterlyst noget sådant til afløsning af det uddannelsesråd, der nu sidder for de højere uddannelser. Vi er glade for initiativet og tror også, der kan komme noget godt ud af det.

Det er rigtigt, at grundlaget for al uddannelse er folkeskolen, og ministeren citerer i sin redegørelse formålsparagraffen i det endnu ikke fremsatte folkeskolelovforslag. Jeg har ikke nogen indvendinger at gøre — vi skal jo heller ikke have en debat i dag om folkeskolen, den får vi lejlighed til en anden gang — men vil gerne gøre opmærksom på, at vi i venstre også mener, at vi heller ikke skal blive så optaget af alle disse gode formål, at vi glemmer, at dansk, regning og matematik stadig væk må være hovedfag; de er nu engang nødvendige for de fleste mennesker, når de skal uddanne sig videre.

Det er også rigtigt, at ungdomsskolen nu er blevet en offentlig skole, og den har som opgave at supplere folkeskolen. Jeg er glad for, at ministeren i redegørelsen nævner delingen i de 4 aldersklasser 14 til 18, at vi i fremtiden skal til at tænke på de 14-16-årige — de går jo samtidig i folkeskolen — og så måske en anden form for undervisning for de 16-18-årige, som er ude af fremtidens folkeskole. Men er det så ikke rigtigt at tage med i vores tanker, at vi vel må se i øjnene, at inden ret mange år vil næsten alle disse fortsætte i en anden skoleform enten i gymnasiet eller de faglige grunduddannelser. Vi må i hvert fald håbe, at det går sådan.

Vi har i venstre ikke noget imod noget i retning af en fælles styring af folkeskolen og

ungdomsskolen, i hvert fald ikke på visse betingelser, men der må også være visse betingelser for, at denne styring kan være ens. Vi må f.eks. kunne fortsætte med at bruge det varierede lærerkorps i ungdomsskolen, som man bruger nu, så at det ikke bliver et uniformeret lærerkorps, der skal overtage denne undervisning. Der må være så megen frihed i undervisningen, at alle de initiativer, der er taget — og det er vel i virkeligheden sådan, at en stor del af det nye, der er kommet i folkeskolen igennem tiden, vel i virkeligheden er startet i den initiativrige ungdomsskole — ikke bliver ødelagt. Ellers skal vi da gerne indrømme, at det nok er rigtigt med noget i retning af en fælles styring af folkeskolen og ungdomsskolen.

Jeg er glad for, at ministeren i sin redegørelse gør så meget ud af de nye faglige grunduddannelser, for jeg er også en af dem, der mener, at vi sidste år med den lov fik lavet ikke alene en nydannelse, men vel en nydannelse, der i løbet af nogle få år simpelt hen reformerer uddannelsen af unge mennesker her i landet, reformerer den på den måde, at den ligestiller den del af ungdommen, der går igennem et gymnasium, og den del af ungdommen, der ikke gør det, men går ud i de faglige uddannelser, og at den giver lettere adgang til videre uddannelse; det er i hvert fald meningen, at den skal gøre det.

Nu er det jo ikke tiden at stille spørgsmål til ministeren i denne principdebat, og det er heller ikke nødvendigt, for vi får jo et forslag til ændring af HF-loven inden længe, men jeg har en fornemmelse af, at hvis de intentioner, vi her har, skal lykkes — og jeg tror, ministeren er enig med mig i, at denne uddannelsesform gerne virkelig skulle blive noget, som mange vil søge ind i, og som mange igen vil benytte til en videre uddannelse — skal vi nok have nogle HF-ere ved de faglige skoler, ved handelsskolerne og de tekniske skoler. Jeg kræver ikke svar i dag, for vi får som bekendt HF-loven til revision inden længe, og så kan vi tale om det dér.

Jeg kan heller ikke lade være med at være

[Robert Christensen.]

så jordbunden selv ved denne principdebat at sige, at mange af vore tekniske skoler ud over landet i øjeblikket har det meget, meget svært, fordi tilgangen til de gamle lærlingeordninger er stærkt nedadgående og vel nok i de kommende par år vil gå yderligere ned på grund af de nye uddannelser. Mange af disse skoler er virkelig i sådanne kriser, at der måske kan blive tale om nedlæggelse, og nu må vi heller ikke blive så ivrige i vores sparekampagne, at vi får nedlagt nogle skoler, som vi om nogle få år i alderhøjeste grad får brug for, for jeg tror, at et af de steder, vi i de kommende år skal vente den store ekspansion, er inden for de fagskoler, som skal tage sig af denne grunduddannelse. Jeg ser gerne, at vi får meget ud af det.

Jeg er glad for nogle bemærkninger i regedørelsen om universitetscentre. Jeg har på fornemmelsen — det er jo noget nyt og ikke rigtig gennemprøvet — at vi virkelig kan få noget ud af en modulopbygget uddannelse ved uddannelsescentrene. Jeg kan se, at der her i hvert fald bliver en mulighed for, at studerende, når de har gennemgået nogle obligatoriske moduler — sådanne må der jo være, for der er nu engang noget, der skal læres, for at man kan lære videre — så får adgang til en del valgfrie moduler, og at de kan gå ud af uddannelsen med et lille antal moduler, eller de kan fortsætte med et større antal moduler. De kan gå ud, og når de ude i livet opdager, at de har fået for lidt, får de adgang til at gå ind igen og fortsætte. Jeg synes, det lyder tiltalende: hurtigt ind, hurtigt ud og eventuelt ind igen i uddannelsessystemet.

Men der er noget her, jeg ikke rigtig har fat på, og vi må finde en lejlighed til at få diskuteret det. Hvordan vil man få de nye basisuddannelser, som man nu er i gang med eller i hvert fald forsøger med på vore universiteter, ind i dette modulsystem? Jeg kunne godt forestille mig, at disse basisuddannelser er kommet for at blive, altså er noget varigt, men så skal vi da sikre os, at de ikke giver en automatisk forlængelse af en uddannelse, men i stedet for kunne give en forkortelse af en uddannelsestid. Jeg vil gerne, at vi engang kan komme ind i en drøftelse af, hvordan vi egentlig passer disse basisuddannelser ind i en uddannelse.

Hvis man nu ved disse universitetscentre med basisuddannelser begynder helt nye uddannelser, f.eks. en læreruddannelse, som jeg i princippet ikke har noget imod at man kan lave andre steder end ved seminarierne — jeg ved også, at der tales om at lave tekniske uddannelser, sådan at man måske i fremtiden vil uddanne nogle af vore ingeniører ved universitetscentrene — hvis det nu slår an og bliver det almindelige, så har jeg en forestilling om, at det i mange, mange år frem i tiden vil blive „finere“ at have en universitetsuddannelse end at have en uddannelse fra et seminarium eller et teknikum. Og hvis det så går sådan, at alle, der søger uddannelse, søger derhen, så kan vi om nogle år stå med nogle uddannelsesinstitutioner ud over landet — jeg tænker især på seminarier og teknika — som viser sig at være fejlinvesteringer, som er blevet overflødige.

Hvis al uddannelse i fremtiden skal foregå i de 6 byer, vi har valgt ud til at være universitetsbyer, altså med universitetscentre, har jeg også en frygt for, at der vil være for mange ude i yderdistrikterne af vort land, der ikke kommer ind i uddannelsen. Derfor tror jeg, at hvis det her slår an — jeg ved, det er fremtidssnak, jeg fører, men det må det jo være i en principdebat — hvis det slår an i løbet af 10-15 år, så er det et spørgsmål, om ikke vi skal overveje at lægge basisuddannelserne ud mere lokalt og først samle i centerbyerne, når man skal til at stykke modulerne sammen. Jeg er da klar over, at det må foregå i et center, for i fremtiden vil en ingeniør nok tage nogle moduler på handelshøjskolen, det kunne se ud til at være en fornuftig uddannelse for fremtidens erhvervsledere.

Ministerens kommer også ind på fritidsundervisningen, og her vil jeg gerne sige, at for mig er det sådan, at fritidsundervisningen ikke alene er velegnet til den alment orienterende undervisning, som vi kender så godt, altså den gamle aftenskole, og det er heller ikke alene den rettighedsgivende undervisning, vi nu har fået ind i loven, altså den prøveforberedende, der slutter med kompetencegivende eksaminer eller prøver. Fritidsuddannelsen må også omfatte efteruddannelse, den må omfatte videreuddannelse, og den må omfatte omskoling.

Jeg vil gerne principielt sige, at al den

[Robert Christensen.]

uddannelse, vi kan give mennesker i deres fritid, er billigere end den uddannelse, vi skal give dem i deres arbejdstid; i deres fritid forsørger de dog sig selv, medens de er under uddannelse. Men de sidste punkter: efteruddannelse, videreuddannelse og omskoling lader sig jo ikke rigtig gennemføre efter vor nuværende lovgivning, fordi fritidsloven har en paragraf, der siger, at den ikke kan sætte en uddannelse i gang, der foregives efter anden lovgivning her i landet. Den begrænses altså i ret høj grad af, at den ikke kan komme ind på emner, som behandles på anden måde. Det er da et spørgsmål, om ikke vi skal se at få rettet ved det. Hvis vi virkelig mener noget med en livslang uddannelse, er der her et sted, hvor vi må tage fat.

Jeg skal gå let hen over emnet amts- og landscentraler for undervisningsmidler. Der er ingen tvivl om, at når vi har disse undervisningsmidler, skal de selvfølgelig kunne bruges i alle former for uddannelse og ikke være forbeholdt en enkelt.

Jeg skal også gå let hen over folkebibliotekerne, men er vidende om, at de mere og mere kommer ind i uddannelsen. Det er selvfølgelig rigtigt, at de kommer det; vi har her noget, vi må bruge i den udstrækning, det er muligt.

Så vil jeg gerne sige lidt om radio- og tv-undervisningen. Alle ordførere hidtil har været inde på det, alle pædagoger, alle, der beskæftiger sig med uddannelse her i landet, taler om den kommende tv-undervisning, så man næsten kan se julelysene i øjnene. Jeg skal heller ikke gå imod den, jeg venter mig også meget af den, men jeg kan ikke lade være med at dryppe en lille dråbe malurt i bøgeret. Hvis det virkelig skal være en undervisning udsendt over tv-skærmen, hvis det skal være en undervisning i lydband eller kassetter, så bliver det en envejskommunikation, og jeg troede, at alle, der beskæftiger sig med undervisning, er klar over, at envejskommunikationen ikke er nogen effektiv undervisningsmetode. Derfor tror jeg, at skal vi få noget ud af denne undervisning, og det skal vi, for mulighederne er store, skal vi kombinere den med en klasseundervisning eller noget i den retning bagefter. Massemedierne kan lave nogle lektioner, som kan gennemgås i massemedierne, men

jeg tror ikke, vi slipper uden om den levende lærer til at sørge for tovejskommunikationen i undervisningen bagefter. Vi skal lade være med at forfalde til slagord og tro på noget, der ikke er realiteter i, men se realistisk på det. Skal vi få noget ud af det her, skal det startes rigtigt.

Jeg har ikke noget imod, tværtimod er jeg vel nærmest tilfreds med, at man vil forsøge at lave en voksenpædagogisk uddannelse. Det har vi aldrig haft før. Jeg skal ikke bebrejde ministeren den lidt forsigtige vending, der bruges i redegørelsen. Der er nok en del, der ikke er færdigt endnu, og man skal ikke presse en minister til at gennemføre noget, før det er ordentlig planlagt. Men også det er vi velvillige over for.

Og så vil jeg her hen mod slutningen sige, at jeg er særdeles tilfreds med, at også den nuværende undervisningsminister havde noget godt at sige om folkehøjskolen. Det er næsten tradition her i landet, og det skal det vel også være, at undervisningsministre er venlige over for denne form for uddannelse. Det er klart, at efterhånden som alle mennesker er længere under uddannelse, må det blive en anden kategori af borgere, der kommer til at søge vore folkehøjskoler. Det bliver, som ministeren siger, mere modne elever, de får. Det bliver nok også kortere kurser, de skal gennemføre, kurser af alle mulige slags. Jeg er ikke sikker på, at højskolerne ikke — jeg tror, nogle er ved at være opmærksomme på det — skal til at lægge deres kursus an på, at de skal modtage ægtepar som elever, og at de måske skal til at interessere sig for, om de også skal tage sig af pasningen af disse ægtepars børn, mens de er på skole. Alt det kan vi lade lige, men der er én ting, der skal understreges, og det er, at skal denne skoleform overleve, og det skal den, er der én betingelse, og det er, at den bevarer sin uindskrænkede pædagogiske frihed, ellers kan den ikke leve. Tak for de velvillige ord om folkehøjskolen.

Så skal jeg slutte af, og det vil jeg gøre med at sige, at jeg har den fornøjelse både at sidde i folketingets uddannelsesudvalg og folketingets socialudvalg, men det kan godt somme tider være en belastning, for som medlem af socialudvalget står det mig ganske klart, at mange af de mennesker, som vi dér træffer, og som belaster det offentlige med udgifter, i mange tilfælde er menne-

[Robert Christensen.]

sker, der har fået for lidt uddannelse i begyndelsen, og derfor kan jeg love på venstres vegne, at vi vil være med til — vi skal spare, all right — men vi vil være med til i princippet at prioritere udgifterne til uddannelsen højt, og jeg tror, at vi i det lange løb kan hente dem ind igen ved en besparelse på socialkontoen.

Kristine Heltberg: Det forekommer mig at være en udmærket tanke, forespørgerne med hr. Ole Vig Jensen som ordfører har formuleret, da de opfordrede undervisningsministeren til at komme med sin redegørelse. Uden at blive patetisk kan man vel godt være bekendt at mene, at Danmark, netop hvad voksenundervisningen angår, har været et pionerland. Fra højskolens første dage har det været et af de lande, hvor man først gjorde sig klart, at det at ville vide noget, menneskelig nysgerrighed, var et udtryk for et ganske elementært menneskeligt behov, som måtte dækkes for alle borgeres vedkommende.

Det er en helt ny udfordring, vi står over for i dag end dengang, da højskolen blev skabt. Udfordringen forekommer mig ikke mindre alvorlig. Rent konkret står vi over for en omvæltning i den voksnes erhvervs muligheder, udtrykt måske enklest ved statistiske generaliseringer, som vi har hørt nogle af her i dag, men som man måske alligevel skal gentage, fordi de, trods al den usikkerhed de bygger på, siger noget netop på dette punkt.

Man regner med, at ca. 45 pct. af de stillinger, der findes i dag, ikke eksisterede f. eks. i USA ved anden verdenskrigs slutning, altså noget nær halvdelen på en lille menneskealder. Tilsvarende synes svenske overslag at tyde på, at halvdelen af de stillinger, vi kender til i dag, vil være forsvundet i begyndelsen af næste århundrede. Vi kender det fra dagligdagens billede af skiftende erhvervsstruktur; husmødre, der af menneskeligt forståelige grunde vil ud af hjemmet og ind i erhvervslivet, andre, der føler sig tvunget ud i dårligt, trættende og ydmygende arbejde, vil alle sammen prøve at skaffe sig mere undervisning, større uddannelse af rent praktiske grunde, men der er altid et menneskeligt element i sagen også.

Grundlæggende er det, at vi i hvert tilfælde må tænke på alle de mange fag, der ikke er brug for mere, og efterhånden som den anden industrielle revolution skrider frem, vil der være flere og flere, der ikke kan anvendes. Vi kan bare tage et nærliggende eksempel som alle typograferne i den del af landet, der hedder Sønderjylland, folk med et godt fag, med en god solid uddannelse, der pludselig står over for, at der ikke er brug for dem. Men i virkeligheden har samfundet jo brug for deres arbejdskraft, og det har længe været klart, at man måtte lade omskoling ske, principielt uden at det betød en økonomisk belastning for den, der skulle omskoles. Der er inden for forskellige fagforbunds områder som bekendt draget omsorg for, at der bliver fundet en principiel løsning på omskolingsspørgsmålet for de kortere varende kursers vedkommende på betingelser, der svarer til normallønnen i det fag, man omskoles bort fra. Men det er straks sværere, når det drejer sig om længere varende uddannelser og uddannelser uden klar erhvervskompetence som mål, f. eks. de prøveforberedende kurser, der overraskende er blevet noget af en publikumssucces.

Det er som det er blevet sagt flere gange her i dag, nødvendigt at anvende en helhedsbetragtning, der omfatter hele undervisningssektoren. I en verden, hvis samlede sum af viden og tillige af alment tilgængelig viden takket være de mange hjælpemidler, vi har til disposition af teknisk art, er vokset så enormt, må behovet for at få andel i denne viden være en selvfølge, som vi må respektere hos enhver.

Mener vi noget alvorligt med tidens mo-deord om nærdemokrati, medindflydelse, kommunikation osv., forudsættes der en helt anderledes åben adgang til uddannelse for alle end den, vi har haft hidtil. Hvordan denne viden skal udbredes, gøres tilgængelig, ja, det var jeg meget taknemlig for at høre at undervisningsministeren har gjort sig ret så konkrete tanker om, i hvert tilfælde på en række områder. Det er vigtigt, som ministeren påpegede, at sørge for, at voksenundervisningen bliver et undervisningstilbud for voksne mennesker. Det er jo ejendommeligt nok, at ligesom man i gamle dage var tilbøjelig til at betragte børn som en slags mislykkede voksne, som til trods for deres ringe størrelse skulle klædes og

[Kristine Helthørg.]

opføre sig som voksne, på samme måde er vi vist i dag alt for tilbøjelige til at betragte de voksne på skolebænken som nogle meget ufuldkomne børn, der strengt taget burde tage imod oplysningens klare sol med opladt barnesind, jfr. bare det udtryk, vi anvender: voksenspædagogik. Alene det vil ved nærmere omtanke sige, at det er børneskolen, der er vores udgangspunkt, og ikke den voksnes situation.

Men et uddannelsesråd og et særligt sektorråd, som skulle tage sig af denne side af undervisningen, vil måske være i stand til at opstille undervisningssystemer, som de må være netop for voksne mennesker, der nærmer sig uddannelsen af egen fri vilje med hele deres voksne arbejdsform og den modenhed, som man må respektere, og som i mange henseender kan være nok så værdifuld som den lærenemhed og friskhed, som barnet har, hvis vi da forstår at satse på en velunderbygget og velovervejede voksenundervisning, hvor der ikke anvendes almindelige lærere som dem, vi anvender i den egentlige børneskole.

Det glædede mig også, at ministeren lagde så stor vægt på, at det her nok drejer sig om en livslang, men tillige om en integreret education. Får man magt, som han har agt, vil voksenundervisningen måske igen blive Danmarks fornemste bidrag til verdenskulturen og det led i vort uddannelsessystem, hvorfra tiltrængte impulser kan udgå til barneskolen.

Forbindelsen mellem uddannelse og det daglige liv er vel det punkt, hvor skolen i dag svigter mest, hengemt, som den er i sine paladser og bag sin åndelige fletten peddigerør. Måske kan de voksne som elever hjælpe med til at bringe skolen og undervisningen tilbage til livet også for børnenes vedkommende.

Det var også med glæde, jeg noterede de konkrete forslag om udnyttelse af radio og tv og om integrering af undervisningen i universitetscentre og andre centre for undervisning og efteruddannelse, selv om jeg tror, at man på disse punkter skal være forsigtig og tage ordet eksperimenter som det, det er, nemlig undersøgelser, som ikke nødvendigvis bør tages med begejstring som udgangspunkt, noget, der skal vurderes kri-

tisk, om det virkelig giver de resultater, man ser frem til.

Det er sagt her af så mange, og det er måske overflødigt at gentage, at det er umådelig vigtigt, at man overalt i uddannelsessystemet har mulighed for at vende tilbage og begynde igen det sted i undervisningen, hvor man slap på et tidligere tidspunkt i sit liv, og det skulle i forbindelse med fremtidsplanerne omkring de nye skoletanker for folkeskolen også gøre det muligt at planlægge sådan noget nærmere for de mennesker, der har børn i dag.

Men der var et væsentligt punkt, hvor jeg savnede en mere detaljeret tilkendegivelse end blot dette, at regeringen vil prioritere disse opgaver omkring voksenundervisningen højt. Hvor højt, spørger man sig selv. Det er klart, at det her drejer sig om problemer, der både økonomisk, pædagogisk og strukturmæssigt berører flere ministerier, og det er måske forklaringen på, at vi ikke har fået dette lidt mere præcist belyst. Men det ville være glædeligt, om ministeren kunne svare mig på det spørgsmål, som jeg måske ikke burde stille her, men vende tilbage til ved en anden lejlighed, men som forekommer mig allermost brændende: er der penge til disse formål?

I denne forbindelse er det af største vigtighed at erindre sig, hvordan de allerede eksisterende i mange henseender glimrende og nyttige tilbud udnyttes. Ca. $\frac{1}{4}$ af Danmarks lærerstand gennemgår, for at nævne et eksempel, omskolingskurser år for år, og det er jo kun godt, men går vi ned til de ca. $\frac{3}{4}$ af Danmarks arbejdsstyrke, der kun har en nødtørftig folkeskoleuddannelse af forældretype bag sig, viser det sig, at det ikke er her, omskolingen er en dagligdags foretagelse. Disse spørgsmål er blevet nærmere undersøgt, og fra svensk side er de blevet omtalt på den forberedende konference i midten af maj inden UNESCO-konferencen i Tokyo af undervisningsråd Gösta Vestlund fra Stockholm. Han konstaterer her, at den nye voksenundervisning, der er blevet etableret i Sverige og har kostet ganske anseelige summer, 1 milliard svenske kroner, først og fremmest bliver udnyttet af dem, der i forvejen havde en ret god uddannelse. I stedet for at bygge bro over uddannelseskløften i samfundet havde de vældige beløb, man

[Kristine Helthberg.]

havde ofret på omskolen, medvirket til at gøre kløften bredere.

Det står helt klart, at skal tilbuddet om voksenundervisning og voksenomskoling nå ud til dem, der har mest brug for at omstille sig, for at lære noget og få en bredere orientering om det liv og det samfund, de lever i, i lyset af nyere forskning, altså kort og godt dem, der trænger til den erhvervsmæssige omskoling, og som menneskeligt gerne vil udvikle sig mere og skaffe sig større viden, så må man ud til de dårligst lønede på arbejdspladserne, ud til husmødrene, til folk med skiftende arbejdstider og en hård fysisk og psykisk belastning i deres hverdag. Det er dem, der skal omskoles og undervises inden for arbejdstiden, der skal have tilbuddet, hvis det store omstillingsarbejde skal lykkes. Det er dem, der skal hjælpes over en uddannelsesbarriere, som ofte, som det også er blevet fremhævet her flere gange, kan virke som en mur mellem dem og deres egne børn, der har fået en bedre uddannelse.

Men som sagt, skal en sådan indsats lykkes, koster det penge. Man kan og bør lære, på godt og ondt vel at mærke, af de store erfaringer, man har gjort på dette område i andre lande, jeg tænker her på erfaringer fra Sverige, fra Sovjetunionen, fra de østeuropæiske folkedemokratier, alle sammen lande, hvor voksenundervisningen har indtaget en central plads i undervisningssystemet i mange år. I flere af disse lande har man trods alle de økonomiske vanskeligheder, der tyngede, formået at nå meget langt også på dette så kostbare område. Man bør sikkert overveje, om de økonomiske ressourcer, der i øjeblikket anvendes på voksenundervisningen, bruges på en tilstrækkeligt hensigtsmæssig måde. Voksenundervisningen har jo i de senere år udviklet sig som lidt af en vildtvoksende plante og måske ikke altid sådan, som man kunne ønske sig. Man kan måske lære af de erfaringer, som netop Gösta Vestlund har gjort, på hvilken måde der kan styres, så at de midler, der sættes ind, netop bliver brugt til støtte for folk, der uddannelsesmæssigt står svagt, og på denne måde sørge for at give dem den skolingsgrad, de både erhvervsmæssigt og menneskeligt set har brug for.

Man kan sige, at de tilbud, der allerede gives nu, og det tilbud, som vi håber at

udbygningen af f. eks. HF-kapaciteten over hele landet vil give, kan blive til stor hjælp. Det var jo en af de bærende ideer ved oprettelsen af HF, at vi skulle have en skoleform, der på en fleksibel måde skulle kunne tilbyde adgang til undervisningssystemet for dem, der var gledet ud af det for tidligt. Dette formål må ikke tabes af syne ved den nye reform af HF-uddannelsen, og enhver nedsættelse af aldersgrænserne her ville efter min mening være et skridt i den gale retning.

Men skal ønsket om at integrere undervisningen i alle borgeres normale liv blive andet end et smukt emne til velmente foredrag om det fremtidige menneske, må man hurtigst muligt overveje, hvilke muligheder for økonomisk baggrund der kan foreligge. Det er ikke pænt at tale om penge og vist slet ikke på dette sted og i disse dage, men det er nok nødvendigt. Skal man løse spørgsmålet om vikariater, tabt arbejdsfortjeneste, husmødres mulighed for at finde en samlet fritid, kort og godt, skal man kunne tilbyde et hvilket som helst arbejdende menneske i dette land en art sabbatperiode til brug for uddannelse og udvikling, må der store midler til, og vi er på den anden side enige om, at man ikke kan lade disse opgaver ligge, til der engang bliver råd.

Det kunne her være på sin plads at spørge, om der ikke netop her kunne være brug for de penge, som man fra regeringens side så varmt ønsker samlet i fonds i forbindelse med udkastet til initiativer i retning af økonomisk demokrati. Det er meget tænkeligt, at det ville være en opgave, som man ville se på med stor sympati. Hvis nu disse påtænkte midler blev sat ind på, at enhver borger ved hjælp af dem kunne opnå sikringen af den omskoling i en sabbatperiode, han har brug for, ville det formodentlig være en stor hjælp. Det skulle være en støtte, der skulle gives i den form, at jo større behovet var, jo større midler skulle der stilles til rådighed, altså ikke svarende til den enkeltes indtægt eller placering i arbejdslivet i øvrigt eller lignende.

På længere sigt kunne man måske her finde frem til en løsning — det er sværere at finde den, vi har brug for her og nu — til gavn for de mange, der har brug for den, for hele Danmarks erhvervsliv, som også har brug for skolet arbejdskraft, men først og

[Kristine Heltberg.]

fremmest til gavn for en gennemgribende demokratisering af samfundet, hvad der forudsætter borgere, der har en viden og en orientering, der er ført à jour. Nogen konkret løsning er vel her vanskelig at finde på kort sigt, men forenklingen af f. eks. fritidslovens administration og mange andre former for administrative forviklinger og strukturændringerne i det hele taget kan måske frigøre midler i hvert fald til at dække udgifterne til de mest nødvendige opgaver.

Jeg vil sige, det er en glæde og en opmuntning, at der fra alle sider synes at være forståelse for de store behov, enhver borger har, at man efterhånden indser, at vi fra en opdeling af livet i en udviklingsperiode med uddannelse over en produktivtetsperiode og hen til en pensionistårenes vegeteringsperiode skal prøve at nå frem til en integrering af læreprocesser, produktion, arbejde, dagligliv og hvile. Jeg vil blot udtrykke det som mit ønske, at den barske virkelighed ikke standser arbejdet fra at komme dette mål nærmere.

Poul Dam: Jeg skal ikke forlænge denne debat meget, den har allerede været lang nok. Jeg ville hellere håbe, at jeg kunne standse debatten, men det overstiger nok mine evner.

Det, der kalder mig op, er flere ordføreres bemærkninger om de store traditioner, som dansk voksenundervisning har, og som man håber kunne blive bragt til live igen. Det er jo et smukt gammelt højskoleprincip, dette at se på fortidens storhed og genopvække den. Men her vil jeg da gerne lige gøre opmærksom på, hvad der var den store indsats i sin tid, da højskolen, som gjorde en fremragende indsats i fortiden, kom til. Kristen Kold havde et udmærket motto, der lød: „Først opliver jeg, og så oplyser jeg.“ Og Grundtvig talte meget om, at „oplysning være skal vor lyst“, og så følger verset, men det ender med, at det væsentlige, det er oplysningen om livet.

Nu kunne man mene, at hvis denne debat skulle være et led i genskabelsen af dansk voksenoplysnings store traditioner, så skulle den have virket oplivende. Det er vel nok en overdrivelse. Men jeg synes også, at den vision — nej, det er for stærkt et ord — at det

begreb om voksenundervisning, som er blevet fremsat her fra så at sige alle sider, er meget lidt oplivende. Det er tør oplysning, der er tale om. Jeg vil slet ikke benægte, at den menneskelige uvidenhed er stor, og at vi alle sammen har brug for at lære noget mere, men ville det alligevel ikke være rimeligt at se en lille smule på den kultursituation, vi er i, og på menneskenes placering i denne kultursituation? Kan vi virkelig regne med, at vi kan klare menneskelivets problemer i fremtiden med smukt planlagte integrerede moduler af den ene eller den anden art og en „lifelong integrated education“, som formodentlig skulle siges på japansk eller med japansk tonefald, men det magter jeg ikke rigtig.

Når man ser på, hvad det betyder i den sammenhæng, så er man i hvert fald skeptisk over for, at det netop er det, vi har brug for. Vi trænger til at lære noget mere rent teknisk på masser af områder, det er helt klart, men det er jo ikke nok.

Det, man ser, når man har at gøre med unge voksne i dag, er i og for sig ikke, at de har de store udekkeede undervisningsbehov, men tværtimod dette, at de savner en tillid til tilværelsen, at de savner en evne til at komme til rette med denne tilværelse. Hr. Robert Christensen var inde på et af problemerne i denne sammenhæng. De savner en lyst til at lære noget, de savner et direkte forhold til deres omverden. Og det klarer vi ikke bare ved at give dem en masse tilbud om teknisk undervisning af den ene eller den anden art.

Vi trænger til et pædagogisk syn, som hænger sammen med et kultursyn, et syn på, hvad det er, mennesket har brug for i de kommende tiår, for at vi kan få et menneskeligt samfund. Det er ikke gjort med de smukke moduler, der her er tale om.

Robert Pedersen: Jeg vil gerne tage hr. Poul Dams tråd en lille smule op i et par bemærkninger til ordføreren for forespørgerne, hr. Ole Vig Jensen. Jeg gør det i og for sig af dyb veneration for den betydning, som det radikale parti har haft for hele vores undervisningssituation i Danmark, ikke mindst en betydende mand som Jørgen Jørgensen, hvor vi socialdemokrater vel nok må indrømme, at det, der i hvert fald historisk har været vores holdning til undervis-

[Robert Pedersen.]

ningen og dens perspektiv, egentlig bedst kan forklares ved, at på det tidspunkt, da vi som parti fik flertal i Københavns kommune, skulle Stauning i et lukket møde, da vi skulle vælge, om vi ville have borgmesteren for sporvejene eller for skolen, have brummet og sagt: „Vi vælger sporvejene, for vi kan få sporvognene til at gå præcis, og vi har mange gode partifæller. Alt arbejde med børn og lærere giver bare politiske problemer“. Og derfor har socialdemokratiet vel egentlig først på et sent tidspunkt markeret sig med en holdning til den problematik, som undervisningsministeren på udmærket måde lagde op.

Men to konkrete ting. Jeg synes, at når hr. Ole Vig Jensen her for anden gang påpeger, at vi skal have et voksenundervisningscenter, så må det bero på en tro på, at det, som er livsnerven i undervisningen, inspirationen, talegaverne, lysten til at have med mennesker at gøre, er noget, man kan lære.

Jeg har haft den blandede fornøjelse at se det, hvor man er længst fremme, i Amerika, og resultaterne har været pauvre. Man har eksperimenteret med gruppeundervisning, som bliver gensidig udveksling af uvidenhed, og det har smittet af også i vores undervisning.

Den anden ting er — og jeg skal gøre det kort — holdningen til folkehøjskolen. Aldrig har folkehøjskolen fået en så pæn politisk opbakning som efter den lov, som Helge Larsen gennemførte uden stor tak. Men vi har desværre kun, som undervisningsministeren påpegede det, i for høj grad måttet, skal vi sige indplaceres på en måde, så vi kom til at have med sociale tabere at gøre. Det har været en overmåde vanskelig opgave, mange har løst den på udmærket måde. Jeg ville derfor gerne bede forespørgeren om at præcisere, hvilket perspektiv han ser i det voksenundervisningscenter, og også ligesom præcisere, hvad det er for en funktion, den folkehøjskole, som vi er mange, der holder af, i det fremtidige samfund skulle kunne få. Jeg tror selv, man skulle have flere internationale højskoler à la den, hr. Manniche lavede i Helsingør.

Forespørgeren må meget gerne konkretisere disse to vigtige ting, som jeg ved har interesse for mange.

K. Helveg Petersen: Det er næsten ikke til at lade være med at blande sig i en diskussion, hvor der lægges så mange ting frem. Jeg vil da gerne sige, at jeg er af den opfattelse, at vi bør have plads til nogle flere debatter, hvor vi prøver på at tale os ind til større klarhed over de målsætninger, vi har. Det kan vi ikke klare ved hjælp af et par timer. Det er jo så enormt omfattende problemer, man er kommet ind på, og det lader sig ikke gøre at finde de tilfredsstillende svar.

Jeg synes, der er lagt mange gode synspunkter frem fra ordførere og fra ministre. Det går jo gerne sådan, at når man taler om uddannelser på et teoretisk plan, har man temmelig let ved at udmale sig, hvilke store resultater der kan nås. Sådan går det altid ved internationale konferencer, sådan er det vel gået i Tokyo, og sådan er det gået ved mange UNESCO-konferencer. Det er let at blive enig om resolutioner, men når man så kommer hjem og skal realisere dem, støder man på administration og på bureaukrati og på den etablerede indstilling. Og her er vi ved et kernepunkt, når vi taler om voksenundervisningen. Vi vil, når vi vil prøve at gennemføre reformer, stå over for velerhvervede rettigheder, vi vil støde på vor båseopdeling og på administrative besværligheder. Tag bare de problemer, der knytter sig til det åbne universitet, tag de problemer, der knytter sig til alt det, man var inde på om moduler. Jeg kan heller ikke lide den filosofi, der knytter sig til dem. Vi skal måske arbejde os bort fra at lægge kompetencen så tæt op af uddannelsestidens længde, som vi hidtil har gjort det. Jeg tror ikke, vi får løst op for nogen af de problemer, der knytter sig til åbne universiteter, uden at vi kan ændre på det omgivende samfunds indstilling over for disse ting.

Jeg har bare et par betragtninger ud af dette virvar, jeg gerne vil fremføre. Der er talt om forholdet mellem folkeskolen og voksenuddannelsen, og det er rigtigt, at der skal lægges stor vægt på voksenuddannelsen, men det er lige så rigtigt, at det meget afgørende nu nok sker i folkeskolen. Hvis vi virkelig kan få held til at give vore elever i folkeskolen evnen til at ræsonnere, vælge og vrage over for påvirkninger, vurdere tingene, så har vi skabt forudsætningerne for, at de kan leve i et samfund under hastig foran-

[K. Helveg Petersen.]

dring. Det er lovlig sent, hvis vi skal sætte ind i voksenuddannelsessektoren, men jeg vil ikke på et eneste punkt ellers forklejne de synspunkter, der ligger bagved de betragtninger, vi her har hørt.

Så vil jeg gerne slutte mig til det, som hr. Poul Dam var inde på. Jeg vil gerne tage tråden op og sige, at jeg forstår hans betragtninger, og jeg gjorde mig nogle lignende overvejelser, da jeg sad og lyttede til debatten. Men er det ikke et udtryk for, at vi befinder os i en situation, hvor vi må erkende nødvendigheden af, at vi træder til på en anden måde end hidtil, just fordi den tekniske og videnskabelige udvikling er så stærk, just fordi det enkelte menneske lever under dette stadige pres? Der er af erhvervslevet, af det omgivende samfund, rejst en lang række konkrete problemer, som man må have hjælp til, og her må voksenundervisningen være i stand til at møde med den variation af tilbud, der muliggør, at man bedre end hidtil kan imødekomme de enkeltes behov. Og her ligger altså udfordringen: kan vi bygge et sådant system op, at det er muligt? Her bliver det væsentligt, om vi i højere grad end hidtil kan give tilbud til dem, der ikke — nu bruger jeg det udtryk, vi så tit har brugt — er bogligt indstillet. Vi har jo ikke i vort uddannelsessystem i tilnærmelsesvis den grad, vi burde gøre det, kunnet dække de behov. Vi har været ensidige i vor interesse for at fremme mulighederne for dem, der havde anlæg for at gå videre. Vi vurderer faktisk tingene ud fra opstigningsmulighederne. Også denne debat har været udtryk for, det har været noget bærende, at man skulle tilstræbe at give opstigningsmuligheder op til de akademiske uddannelser. Vi har ligesom været bundet til den opfattelse, og der må nok ske en løsrivelsesproces, som er begyndt i folkeskolen. Hvordan vi får den i gang, det er så en anden sag, det må vi vende tilbage til.

Og så tilbage igen til hr. Poul Dam. Det er heldigvis sådan, at man nu i internationale diskussioner ikke hører det samme slag-

ord, som vi hørte i 1960'erne, at det, det drejede sig om, var, at vi forbandt uddannelserne med alt det, der havde med økonomisk vækst at gøre. Det var tonerne fra OEEC, fra Europarådet, at hvis vi investerede i uddannelse, så fremmede vi den økonomiske vækst. Nu kommer der nye toner udefra, nu kommer man og siger til os: Ja men det er måske andre værdier, I nu skal dyrke, quality of life, livskvalitet, og her står vi famlende usikre, og det er her, vi, tror jeg, har den største udfordring. Hvordan kan vi fra folketingets, hvordan kan man fra ministeriets side fremme den udvikling, fremme en diskussion om andre normer og ikke bare fremme diskussionen, men gøre det til en realitet, at vi indstiller os på, at der kan være helt nye synspunkter, som vi ikke i tilstrækkelig grad har tilgodeset i vor uddannelse. Det drejer sig ikke alene om at forberede til erhvervslevet, det drejer sig om at forberede til at leve i en tilværelse, der i den grad stadig væk er under opbrud. På den måde må uddannelserne have en anden dimension, og her står vi i vore debatter usikre og vaklende; derfor må vi genoptage diskussionen om disse væsentlige synspunkter.

Undervisningsministeren (Knud Heinesen): Jeg kan være ganske enig i, at debatten har været meget lang og har spændt over mange emner, og det kan være en lille smule svært at komme ind på det alt sammen, men jeg har tænkt at knytte nogle særlig udførlige kommentarer til de synspunkter, som ordføreren for forespørgerne førte frem, og de spørgsmål, som han stillede.

Hr. Ole Vig Jensen nævnte først, at man måtte ophøre med at bygge børneskoler, og dertil vil jeg sige, at det er mit indtryk, at de nye skoler, der bygges i dag, i meget høj grad også tager sigte på at opfylde de voksenundervisningsfunktioner, som hr. Ole Vig Jensen var inde på.

Jeg er helt enig i det, der blev sagt om skolestyrelseslovens procedure, som trænger

[Undervisningsministeren.]

til en forenkling. Jeg håber, det vil lykkes for tinget ved behandlingen af denne lovgivning af skære igennem organisationers og institutioners snævre interesser, så vi kan få skabt en enkel og praktisk arbejdsgang og administration, og jeg er enig i, at det også har stor betydning for voksenundervisningsområdet.

Så mente hr. Ole Vig Jensen, at det var en nyhed, at amtscentraler og en landscentral for undervisningsmidler også skulle stå til rådighed for voksenundervisningssektoren, og uden at tage glæden fra hr. Ole Vig Jensen vil jeg sige, at den naturligtvis må starte med at bygge på institutioner, der har deres tilknytning til folkeskolen, men den må gradvis udbygges til også at kunne betjene hele det øvrige undervisningsfelt.

Jeg deler de synspunkter, som hr. Ole Vig Jensen gav til kende om, at Danmarks radios undervisningsvirksomhed, både den, der skal gå ud over sendenet, og den, der skal distribueres på anden måde, har langt større muligheder end dem, der udnyttes i dag, for på en meget billig måde at løse påtrængende kapacitetsproblemer og påtrængende uddannelsesopgaver i det hele taget. Det viser alle beregninger, som ligger til grund for Danmarks radios to betænkninger om voksenundervisning i radio og tv.

Jeg vil gerne her sige til hr. Robert Christensen, som var inde på samme spørgsmål, at det er da klart, at radio- og tv-undervisning ikke alene skal være en envejskommunikation, men må forudsætte lokale støtteforanstaltninger, som kan mangedoble værdien af disse undervisningsforanstaltninger, men alligevel vil meget væsentlige opgaver kunne løses langt billigere, end tilfældet er i dag.

Hr. Ole Vig Jensen stillede mig nogle spørgsmål om folkehøjskolens fremtidige opgaver. Jeg kunne næsten henvise til det svar, som hr. Robert Christensen gav, og som jeg synes var helt fyldestgørende og dækkende. Der er ingen, der vil tage noget som helst fra folkehøjskolen, men udviklingen går jo i den retning, det oplevede jeg selv som højskolemand i 1960'erne, at flere og flere får en længere og længere uddannelse af mere og mere almen karakter, og det ville være mærkværdigt at forestille sig,

at unge mennesker efter at have gået så mange år i uddannelse med så stærke almene indslag fortsat skulle have lyst til at tage et alment supplement til denne uddannelse i det omfang, som de hidtil har gjort det. Derfor tror jeg, højskolen kommer ind i et rolleskift, og jeg synes ikke, der er nogen grund til at græde over det. Min erfaring fra hundredvis af kurser af kortere varighed med voksne, også kurser af en varighed helt ned til både 1 og 2 uger, har vist mig, at man udmærket kan fastholde meget af det, der er den traditionelle højskoles værdi også under en sådan virksomhed inden for folkehøjskolens rammer.

Hr. Ole Vig Jensen og også fru Kristine Heltberg var meget inde på det væsentlige i at hævde, at voksenundervisningen har en særlig identitet og har ganske særlige opgaver, og jeg kan tilslutte mig, at hvis dette synspunkt glemmes, overser man noget væsentligt med hensyn til voksenundervisningens attraktion og muligheder for at løse sin opgave.

Det er rigtigt, at vi ikke har megen voksenpædagogisk forskning her i landet. Det har man heller ikke i andre lande, men det skal selvfølgelig ikke være nogen undskyldning for ikke at få det og heller ikke for ikke at få en pædagogisk læreruddannelse også for dette felt i form af kursusmuligheder og skolingsmuligheder af forskellig type. Jeg er også enig i, at der ligger et godt grundlag allerede i betænkningen om et voksenpædagogisk institut. Jeg må sige, at hr. Ole Vig Jensen præsenterede mig for en nyhed, nemlig den, at den tidligere minister skulle have givet grønt lys herfor. Det kan da godt være, men det er i så fald undgået min opmærksomhed.

Hr. Ole Vig Jensen er skuffet over, at jeg ikke allerede har taget stilling til betænkningen, men jeg er åbenbart i besiddelse af helt den samme flid som hr. Ole Vig Jensen, for jeg fik først betænkningen i forgårs og har kun nået at øje den igennem. Samtidig er så denne sag rejst i forhold til Ålborg universitetscenter, og jeg kan ikke rigtig tillade mig at være så doven, at jeg siger: nu lukker jeg øjnene, for jeg gider kun læse én betænkning. Jeg er altså nødt til at se lidt på problemet i forhold til begge de geografiske placeringsmuligheder, som er rejst; og

[Undervisningsministeren.]

det, der selvfølgelig vil være afgørende for beslutningen, vil være, i hvilken sammenhæng institutionen gør størst gavn.

Hr. Ole Vig Jensen fristede mig med en betragtning om, at man skulle lave et voksenundervisningens 9 punkts program. Når jeg tænker på, hvor stort held min forgænger, Helge Larsen, havde med at lave et sådant 9 punkts program, kunne det naturligvis være tilløkkende. Jeg synes da også, det var en politisk bedrift at få det igennem, og jeg håber også, vi får det realiseret til den bitre ende. Men jeg vil gerne sige, at skal man lave et voksenundervisningens 9 punkts program, kan jeg være enig med dem, der har strejft de økonomiske aspekter i denne sag, og så synes jeg faktisk, vi skal sætte penge på, og det synes jeg ikke mindst, efter at jeg har set, at man fra forskellig side i dette ting i de allersidste dage har fået lidt kolde fødder over for det sidste led i realiseringen af folkeskolereformen, efter at principbeslutningen blev hentet ned fra de mere æteriske sfærer til de økonomiske realiteters verden.

Jeg takker for hr. Søgaards bemærkninger, som jeg deler, og i særlig grad for hans understregning af ligheds- og ligeværdighedsaspekterne i denne sag.

Fru Gerda Møller har ikke kunnet være til stede her længere, men jeg er enig i mange af de synspunkter, hun fremførte. Jeg skal blot sige for en ordens skyld, at der ikke ud af min redegørelse kan læses nogen ændret holdning over for de private initiativtagere — det ville da også være mærkeligt, jeg har jo arbejdet inden for dette område igennem mange år — og jeg sagde vist nogenlunde det samme som fru Gerda Møller, nemlig at vi skal fastholde traditionen med det private initiativ på folkeoplysningens område, samtidig med at ressourceanvendelsen også på dette område koordineres.

Jeg skal sige til hr. Robert Christensen i en parentes, at det vil komme til at fremgå med al ønskelig tydelighed af folkeskolelovforslaget, at dansk og matematik er hovedfag, sådan som det også fremgår af lovudkastet. Hr. Robert Christensen ved, at betragtningerne om de nye faglige grunduddannelser deler jeg, og hvis hr. Robert Christensens betragtninger om HF gik på dette, at man skulle styrke det almene indslag i

disse uddannelser for at fastlåse dem, der tog dem, så lidt som overhovedet muligt, og øge deres videreuddannelsesmuligheder og deres efteruddannelsesmuligheder, så er jeg enig i det.

Jeg er også enig i synspunktet om, at basisuddannelserne ikke må forlænge studietiden. Der er naturligvis problemer her, i særlig grad med dem, der kommer fra andre institutioner, hvis de skal starte med basisuddannelserne, men det skal klares, vi skal ikke have de længerevarende videregående uddannelser forlænget yderligere.

Jeg takker fru Kristine Heltberg for mange imødekommende betragtninger. Fru Kristine Heltberg var tilfreds med, at jeg synes, dette område skal prioriteres højt, og stillede så et meget vanskeligt spørgsmål: hvor højt? Derefter stillede hun et lidt mere overkommeligt spørgsmål, som jeg må holde mig til, nemlig om der er penge. Jeg skal kun sige, at der selvfølgelig er penge til de konkrete foranstaltninger, som jeg omtalte, men en yderligere besvarelse af spørgsmålet forudsætter en yderligere prioritering, og den kræver igen lidt flere konkrete projekter og lidt mere styr på dem, end vi har i øjeblikket.

Jeg er ganske enig i de betragtninger, der blev fremsat om uligheden i hele uddannelsessystemet, altså det forhold, at de, der oprindelig og fra første færd har fået de bedste og de dårligste uddannelser, også er dem, der er mindst tilbøjelige til senere hen at følge denne undervisning op, og det er ligegyldigt, om det er efteruddannelse eller voksenundervisning af den ene eller den anden art. Jeg skal sige i al stilfærdighed, at det har været et væsentligt udgangspunkt for mine overvejelser om grundskolen og også om de 16—19-åriges uddannelse.

Så ville fru Kristine Heltberg lokke mig til, nu da finansministeren og arbejdsministeren var gået, at tømme de kommende fonde under økonomisk demokrati til formål inden for mit område, og det kunne naturligvis være fristende. Men jeg skal nøjes med denne lejlighed at sige, at jeg tror, det er helt nødvendigt, at vi for økonomisk og finansielt at komme igennem får en arbejdsgiverfinansiering af visse særlig erhvervsbetonede dele af den samlede efteruddannelse, og at et projekt med henblik på fremsættelse af forslag herom på et senere

[Undervisningsministeren.]

tidspunkt er under udarbejdelse i undervisningsministeriet.

Til hr. Poul Dam skal jeg sige, at man kan mene meget om den debat, der har været ført i dag, men jeg synes virkelig, hr. Poul Dam gjorde debatten uret, når han fremstillede det således, at når vi havde talt om voksenundervisning her, var det kun tilbud om teknisk undervisning eller små moduler, og hvordan alle disse ting kunne passes sammen. Jeg har ikke hørt nogen ordfører i denne debat indsnævre voksenundervisningsbegrebet så voldsomt, som hr. Poul Dam gjorde det. Jeg ved fra min egen tid som højskolemand, at der er al mulig grund til at understrege både de synspunkter, hr. Poul Dam nævnte, og dem, hr. K. Helveg Petersen var inde på om hjælp til mennesker til bedre at mestre tilværelsen, men jeg vil sige, at det er et uendelig gammeldags synspunkt at mene, at det er noget, der skal isoleres i særlige skoleformer, i særlige timer, og kan ses løsrevet fra den øvrige voksenundervisning. Selv om debatten har været lang, kan jeg være enig i andre betragtninger, som hr. Poul Dam fremkom med, og derfor er jeg glad for, at det ikke lykkedes hr. Poul Dam at standse den, inden han selv fik ordet.

Ordføreren for forespørgerne (Ole Vig Jensen): Jeg skal gøre det kort her på dette sene tidspunkt, men jeg er fristet af nogle få bemærkninger. Jeg vil for øvrigt gerne takke ordførerne for den seriøse modtagelse, forespørgslen har fået, det har jeg tidligere sagt til ministeren.

Jeg synes måske nok også, at hr. Poul Dam gik lidt for vidt, når han nærmest ønskede at standse denne debat. Det var dog mere formålstjenligt, hvis hr. Poul Dam havde noget at yde, at han da gjorde det fra denne talerstol og forlængede debatten så meget måske, at vi kunne se en udvikling af det her, som kunne føre til noget af det, vi andre ikke har formået.

Jeg kunne måske et øjeblik blive ved hr. Poul Dam, som mente, at vi var i gang med at ville genoplive de stolte traditioner fra folkehøjskolens fortid. Det er jeg nu ikke sikker på vi er, og det har jeg heller ikke hørt nogen sige. Derimod har vi, fordi ministeren har taget folkehøjskolen med i sin

besvarelse, rejst — og det er der flere ordførere der har gjort — spørgsmålet om, hvilken rolle folkehøjskolen skal spille i den fremtidige uddannelsesstruktur, og jeg ville da godt ved denne lejlighed — det kan samtidig være en opfordring til hr. Poul Dam — efterlyse højskolens røst i den tiltagende uddannelsesdebat, som vi møder fra alle sider. Det ville være rimeligt, om højskolen ytrede sig. Jeg er enig med ministeren, som siger, at tendensen går henimod de kortere kurser, og det er noget, der er kendt allerede fra højskolen i dag som noget, der fungerer udmærket, men det er klart, at der ligger en værdi i den måde, som højskolen har arbejdet på før, en menneskelig værdi, som det må være muligt at bevare og føre videre, måske under nye former. Det var derfor, jeg rejste spørgsmålet, og jeg vil ved anden lejlighed lytte interesseret til hr. Poul Dam.

I øvrigt var jeg enig med hr. Poul Dam i en række af hans andre betragtninger, som gik på de problemer, der knytter sig til overhovedet at leve i denne tilværelse, men det fører vist for vidt at komme ind på det nu.

Også hr. Robert Pedersen havde nogle enkelte kritiske bemærkninger. Jeg synes, det var udmærket, at vi ud over ordførernes række fik drysset lidt salt i denne debat. Hr. Robert Pedersen var i tvivl om, hvilken rolle voksenundervisningscenteret skulle spille, hvordan det skulle placeres, og hvilket perspektiv der skulle ligge i det. Der er vist et par andre, der har været inde på det også. Jeg kunne måske bruge et citat af en af folkehøjskolens forhenværende, nemlig Grundtvig, der ud over så mange andre gode ting har sagt, at man skulle bygge solidt på lærdom, sådan at man undgik, at folkedannelsen blev overfladisk politur. Deri kunne netop ligge, at vi gennem en udbygning af forsknings- og læreruddannelsen i øvrigt kunne udstyre vore voksenundervisningsfolk, vore lærere og vore ledere, bedre, ruste dem bedre til den gerning, de skal øve. Jeg tror altså på, at dette voksenundervisningscenter har en opgave at løse. Jeg tror også, som jeg omtalte det tidligere, at de mange strømninger udefra passende ville kunne kanaliseres igennem et sådant sted, hvor forskning, dokumentation osv. ville kunne foregå. Jeg lyttede selvfølgelig også med særlig interesse til hr. Søgaard og vil sige, at

[Ole Vig Jensen.]

nu ligger der altså et gennemarbejdet materiale, som giver mulighed for at gå i gang i Odense. Jeg vil da gerne medgive ministeren, at jeg heller ikke har fået lejlighed til at gå det efter i sømmene, det er naturligvis også først og fremmest ministerens opgave, men jeg vil godt minde ministeren om, at det er ikke det, der i øjeblikket er afgørende for, at det ikke kan etableres. Det er i højere grad spørgsmålet, om det skal ligge et andet sted, det er den geografiske placering, og det, jeg i og for sig godt ville holde fast ved — ikke fordi jeg har noget særligt forhold til Odense — er, at vi er så langt fremme med planerne, at jeg mener, det er muligt at gå i gang og gerne på det spinkle grundlag, som jeg mener den tidligere minister altså allerede havde skitseret for voksenundervisningens vedkommende. Jeg mener altså ikke, det er en nyhed, men det er det altså for ministeren, at der har været afsat penge til at komme i gang. Jeg indrømmer, og det tror jeg også den tidligere minister gjorde, at det er ikke store beløb, men der er afsat penge til at komme i gang, og så må det være en af de opgaver, som skal prioriteres højt, når vi skal fordele penge til voksenundervisningen.

Det var et spørgsmål, som i øvrigt flere var inde på og også ministeren til slut: hvordan skaffer vi de penge, der skal til for at give voksenundervisningen en stærkere placering i uddannelsesbilledet? Jeg vil da gerne medgive og i og for sig også gerne slå fast, at vi har ringe muligheder for at hente nye ressourcer til uddannelsesområdet, men det behøver ikke at forhindre os i at prioritere voksenuddannelsen højere. Det vil altså sige, at i og med, at vi forsøger at praktisere hen ad vejen det livslange uddannelsesforløb og omstrukturere vore uddannelser, vil der efter min opfattelse være mulighed for at overføre ressourcer andre steder fra til gavn for voksenuddannelsen, til gavn for den gruppe mennesker, som alle nu har været inde på, og det er i virkeligheden en ret stor gruppe mennesker, som stilles over for betydelige krav i det samfund, vi lever i. Så der er altså flere grunde til at prioritere voksenundervisningen højt. Jeg mener, at vi i denne sal må kunne blive enige om under alle omstændigheder at finde midler, også specielt inden for uddannelsesområdet.

I den forbindelse beder ministeren mig — jeg ved ikke, om det var mig specielt, men jeg nævnte dette med et 9 punkts program — om også at sætte tal på punkterne, og det er jeg enig med ministeren i er nødvendigt. Men jeg gør opmærksom på, at jeg gav det som en god idé til ministeren som et handlingsprogram at opbygge måske et sådant punktprogram, hvor vi så må tage punkterne og gennemføre dem, efterhånden som vi overkommer det og har mulighed for det. Da bliver det vores opgave i fællesskab, indrømmer jeg, at finde de midler, der skal til til for at føre dem ud i livet.

Det kunne være fristende at gå ind på nogle af de bemærkninger, andre ordførere har været fremme med; jeg tror, jeg vil undlade det på dette sene tidspunkt. Jeg vil sige, at det formentlig og forhåbentlig ikke er den sidste brede debat, vi fører om dette emne. Jeg er enig med dem, der tidligere har sagt, at der er behov for at føre debatten videre om de mange spørgsmål, som er rejst.

Det afgørende i denne forbindelse er — og det skal være det sidste — at vi allerede i denne folketingssamling skal gennemføre nogle lovforslag på undervisningsområdet, og derfor har vi været nødt til at blive på jorden og sige: når vi nu skal gennemføre dem, hvordan varetager vi så voksenundervisningens interesser? Det bliver formentlig vores første opgave, når vi skal gå i gang efter denne debat.

Hermed sluttede forespørgslen.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Finansudvalget har afgivet betænkning over forslag til lov om fornyelse af statspræmieobligationslån. Eksemplarer vil blive omdelt.

Udenrigsudvalget har afgivet betænkninger over:

Forslag til lov om ændring af lov om internationalt udviklingssamarbejde. (Ændring med henblik på Danmarks tilslutning De europæiske Fællesskaber),

forslag til folketingsbeslutning om Danmarks ratifikation af den af De Forenede Nationers 26. generalforsamling vedtagne ændring af artikel 61 i De Forenede Nationers pagt af 26. juni 1945 og

[Formanden.]

forslag til folketingsbeslutning om Danmarks ratifikation af den i London, Moskva og Washington den 10. april 1972 undertegnede konvention om forbud mod udvikling, fremstilling og oplagring af bakteriologiske (biologiske) og toksinvåben samt om disse våbens tilintetgørelse.

Eksemplarer vil blive omdelt.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 7. december, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ophævelse af lov om mindstepriser for fisk.

2) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ophævelse af lov om udførsel af fisk og fiskevarer.

3) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om forhandling, udførsel og indførsel af æg og ægprodukter m.m. (Ændringer med henblik på Danmarks tilslutning til De europæiske Fællesskaber).

4) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om handel med frø, såsæd, læggekartofler og planter.

5) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om indkøbsforeninger for mindre jordbrugere.

6) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om udskrivning af skat til amtskommunen.

7) *Tredje behandling af:*

Forslag til toldlov.

8) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af borgerlig straffelov. (Sabotage mod luftfartøjer m. v.).

9) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om beskatning ved sammenslutning af aktie-

selskaber m. v. (Udvidelse af området for skattefritagelse ved sammenslutning af brugsforeninger).

10) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af forskellige lovbestemmelser om forbrugsafgifter. (Ændringer med henblik på Danmarks tilslutning til De europæiske Fællesskaber).

11) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg.

12) *Første behandling af:*

Forslag til lov om en amtskommune for hovedstadsområdet.

13) *Første behandling af:*

Forslag til lov om udligning i hovedstadsområdet.

14) *Første behandling af:*

Forslag til lov om regionplanlægning i hovedstadsområdet.

15) *Første behandling af:*

Forslag til lov om et hovedstadsråd [af Niels Helveg Petersen m. fl.].

16) *Første behandling af:*

Forslag til folketingsbeslutning om oprettelse af et planlægningsråd m. v. samt om kommunal og amtskommunal udligning i hovedstadsområdet [af Poul Schlüter m. fl.].

Mødet hævet kl. 18.03.

31. møde.

Torsdag den 7. december kl. 13.

Formanden: Medlemmer af folketinget Flemming Jensen, Bendix, Knud Bro Gerda Møller, Ninn-Hansen og Ellen Strange Petersen har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om styrelsen af kommunernes skolevæsen og af virksomhed efter lov om fritidsundervisning m. v.

I skrivelse af dags dato meddeler ministeren for forureningsbekæmpelse, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om levedsmidler m.m.

I skrivelse af gårs dato meddeler ministeren for nordisk anliggender, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om Danmarks ratifikation af overenskomst mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om samarbejde på transport- og kommunikationsområdet, undertegnet i Stockholm den 6. november 1972.

Erhvervsudvalget har afgivet betænkning over forslag til lov om ophævelse af lov om spiritus og gær. Eksemplarer vil blive omdelt.

Udvalget angående forslag til lov om indfødsrets meddelelse har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Skriftlig fremsættelse af forslag.

Ordføreren for forslagsstillerne (Flemming Jensen): Herved tillader jeg mig at fremsætte forslag til lov om ændring af lov om styrelsen af kommunernes skolevæsen og af virksomhed efter lov om fritidsundervisning m. v.

Bag lovforslaget ligger et par ganske klare hovedideer, der må siges på alle måder at være i pagt med den udvikling, tilsyneladende alle tilstræber: En større direkte indflydelse for vælgerne, også kaldet „nærdemokrati“, og et ønske om at søge

at bortskære overflødig administration — med andre ord, et forslag til reform, der i stedet for at koste penge skulle kunne spare penge.

Forslagsstillerne søger, hvor de finder det muligt, at gennemføre en decentralisering og finder det rimeligt, at debatten om denne decentralisering kommer samtidig med, at undervisningsministeren fremsætter sit forslag til reform af folkeskolen. Denne decentralisering ytrer sig først og fremmest i, at man vil give de enkelte skolenævn en større indflydelse på skolens virke og derved formentlig skabe langt større interesse såvel om folkeskolen som om gymnasieskolen blandt såvel forældre som elever. I denne forbindelse finder vi det rimeligt, at også lærerpersonalet får en direkte indflydelse på den arbejdsplads, som er deres.

Ved forslaget gennemførelse tilsigter vi tillige, at en større indflydelse på en række områder lægges direkte over til den kommunalbestyrelse, som dels skal have det økonomiske ansvar, dels skal stå til ansvar for skolevæsenets udbygning og tilstand på det lokale område.

Det er vist almindelig erkendt, at netop på skole- og fritidsområdet er administrationen overordentlig omfattende, ikke mindst på grund af de mange „høringsinstanser“, hvorfor det forekommer forslagsstillerne rimeligt at foretage en gennemgribende rationalisering af dette område. På denne baggrund må vort forslag om afskaffelse af forskellige nævn samt fritidskommissionen ses. Imidlertid er vi helt indforstået med, at der kan opstå problemer, såfremt man ikke har et overordnet organ til at koordinere dette område, og derfor foreslår vi de omtalte nævn og fritidskommissionen erstattet af en samlet undervisningskommission, der er sammensat således, at alle berettigede interesser får plads i kommissionen. Vi skal specielt pege på, at vi går ud fra, at idrætsorganisationerne tilgodeses ved besættelsen af de pladser, som tilfalder de indstillingsberettigede fritidsorganisationer.

Ved at samle alle interesserede parter i én kommission opnår man en langt smidigere forretningsgang inden for såvel skole- som fritidsområdet.

Også på anden måde har vi ønsket at komme en del af „papirvældet“ til livs,